

DEVTRAN

DEMOKRASİ, SİYASET, KAMU YÖNETİMİ VE LAİKLİK

- Tüm tarih boyunca siyasetin ve hukukun temel ilke ve değerlerini belirlemiş olanların filozoflar olduğunu dikkate aldığımızda, özellikle demokratik rejimlerde siyaset, felsefenin hayata geçirilmesi olarak tanımlanabilmektedir.

Dünyada 192 devlet var. Bu 92 devletin içinde 140'tan fazlası, bugün demokrasiyi kabullenmiş durumda.

Aslında dünya kurulduğundan beri insanlar, "yönetenler" ve "yönetilenler" diye ikiye ayrılıyor. Yönetenlerle yönetilenler arasındaki münasebetleri tesis ederken, demokrasi olayına geliyoruz. Yönetenler, daima kudreti kendilerinde bulmuşlar ve bu kudretin kaynağı olarak kendilerini saymışlardır. Ne zaman ki kudretin kaynağı, yönetenlerden çıkıp yönetilenlere intikal etti, o zaman, bu demokrasi konuşulur hale gelmiştir.

Cumhuriyet'le demokrasi ayrı ayrı şeylerdir. Demokratik Cumhuriyet, çok anlamlı bir kelimedir. Cumhuriyetimiz olabilir; yalnız, bunun demokratik nitelikleri haiz olması lazımdır. O zaman, "Demokratik Cumhuriyet"tir.

Türkiye, tek partili rejimden çıktıktan sonra, 15 tane seçim yapmayı başarabilmiştir. Bunu çok önemserim. Yani bütün bu olup bitenlere rağmen, Türkiye'nin, başı suyun üzerinde tutabilmiş olmasını çok önemserim.

Türkiye örneğinde sapmalar ve müdahaleler olmuştur. Bunlar, büyük gerilimlerin, sınırlı demokratik deneyimin bulunduğu durumlarda, çok şaşılacak bir şey değildir. Önemli ve ayırt edici olan ise, her sapmadan sonra demokratik süreçler tekrar rayına oturtulmuş ve Türk halkı özgürlük ve demokrasi yolculuğuna devam etmiştir. Bu, ünlü tarihçi Bernard Lewis'in Türkiye'ye bakışıdır.

- Tek partide halk değildir aslolan, tek partide aslolan devlettir. Devlet vergi alır, devlet asker alır; devlet alır. Çok partiye geldiğimiz zaman, devlet verme durumundadır. Devlet aldığı için karşılığını da verme durumundadır, hizmet verecektir.
- Demokrasi dediğimiz olay, kurallar rejimidir. Bu kurallara eğer uyulursa, hiç zora başvurmadan hallolur. Yalnız burada önemli olan bir hadise, halk kimdir?

Dünyanın her yerinde halkla elit arasında bazen çok açık, bazen daha az açık, bazen gizli bir çekişme olmuştur. Çok kere, eğer elit, halkı beğenmiyorsa, o zaman halkın iradesine başvurma, bir şekil tamamlamaktan ibaret olur. Ne zaman ki halkın iradesine başvurma, şekil noksanını gidermekten ibaret olur, orada demokrasi yoktur. Onun adı "kuasi", "şibih demokrasi"dir. Şekli. O, kendi kendinizi aldatmaktır. Demokraside eğer güç arıyorsanız, kudret arıyorsanız, mutlaka halkınızı kucaklayacaksınız. Halkınızı, kendinizin ve rejimin sahibi yapacaksınız; usullerine göre...

Yine siz idare edeceksiniz ülkeyi, yine elit idare edecek. Ama elit, okumuş, aydın, onu kastediyoruz. Aydınlar bir ülke olmaz. Nerede ki aydınla halk kucaklaşabildi, kucaklaşma sıcak oldu, nerede ki aydın halkını yönetime ehil saydı, nerede ki aydın halkını küçümsemekten çıktı, orada bu iş yürüdü.

Çoğunluk aldanmaz...Giderseniz çoğunluğun, yani halkın önüne giderseniz. Bunun içerisinde hislerle hareket edenler vardır. Ama neticede sağduyu (commonsense) "aklıselim" denilen olay, seçim sandığından çıkar. Hadise budur.

Ve bir de "fair play" denilen bir olay var; yani eşitlik esasına dayalı bir olay. Eğer bir ülkede kişi, vatandaş olmuşsa, bunun birinci sınıfı, ikinci sınıfı yoktur. Hepsi birinci sınıftır. Eğer siz, şeklen birinci sınıf gibi kabul edip, şeklen birtakım kimseleri "persona nongrata" sayıyorsanız, güvenilmez kişiler sayıyorsanız, o takdirde de işin içinden çıkamayız. Siz o zaman birleşik değilsiniz, ülke olarak bölüksünüz.

- Yalnız siyasette değil, iş hayatında da, her türlü yönetimde de işi ehline vereceksiniz. İş eli,vermediğiniz takdirde, hiçbir işiniz yürümez. Buradan, şunu demek istiyorum:

Ülke yönetiminin, ehil ellere geçmesi lazım. Ehil ellere geçmesi lazım ki, iyi yönetim olsun. Ehil ellere geçmezse, iyi yönetim olmaz.

- Ben, meselelerimin çoğunun başlangıcındayım. Öyleyse bana, hükmeden, demokratik idare lazım; hükmeden idare demiyorum bakın! Hükmeden demokratik idare lazım. Yani ben diktatör aramıyorum; gücünü, yetkisini kullanan idare arıyorum ve hesabını veren...Diktatörde hesap yok. Yapacak, hesabını verecek. Dört sene sonra çıkacak halkın karşısına, orada da verecek, ben şunu yaptım, ben bunu yaptım diyecek. Kamuoyu bunu kontrol edecek. Onun için isterim Başkanlık Sistemi'ni...
- Seçimin ana karakteri, hür ve serbest olmasıdır, bu bir şablondur, "free and fair". Böyle bir seçimin yapılabilmesi için, halkın korkusuz olması lazım. Yani verdiği oydan dolayı bir korkusu olmaması lazım.
- Aydınlatma görevini, demokratik sistemin içerisinde iki büyük güç yapar. Bunlardan birisi siyasettir, birisi de medyadır. Siyasetle medyanın bu aydınlatma görevini tam yapmadıkları yerlerde, zihinler her zaman karışıktır. Siyaset ve medyanın iç içe olduğu yerlerde de her zaman için istenilen neticeye varmak imkanı olmayabilir, aydınlatılmamış olmasından dolayı...Çünkü, eğer medya, siyaseti baskı altına alabiliyorsa veya siyaset medyayı baskı altına alabiliyorsa, sistemin iki büyük kurumunun fonksiyonları kaybolmuştur.
- Bir Mecelle kaidesi var ve şöyle diyor: "Defi mazarrat, celbi menfaatten evladır." Yani bir mazarratı defedebiliyorsanız, bu başlı başına bir menfaattir.

Başka bir menfaat sağlamaktan daha iyidir o, diyor, Mecelle kaidesi... Bu 3 Kasım'da yapılacak olan seçimler, defi mazarrat seçimleridir. Celbi menfaat, iyi gelirse iyidir. Gelmezse, ne yapacaksınız. Yani bu seçimlerin evvela istikrar çıkarması lazım. Benim en büyük sorunum istikrardır.

- Bir damacana suyun içine bir şişe mürekkep damlatmaya gerek yoktur. Bir damla damlatın, içilmez bu. Bir tane hukuksuz hadise yapın, adam gelmiyor ondan sonra. Bizim ülkemizde hukuksuz hadise yok mu? Var. Bu hukuksuz hadiseler ses çıkarabilen var mı? Yok. İşte Türkiye, korkular ülkesi olmaktan çıktığı gün, haksızlıklara karşı, senin içine sinse de, sinmese de, "Bu ne biçim iş?" denebildiği takdirde, o zaman diyecek ki adam, "Burası güven ülkesi. Buranın insanına d güvenilir, her şeyine de güvenilir."
- Temsilde adalet yok. Temsilde adalet olmadığı zaman, diyelim ki Türkiye'nin 40 milyon seçmeni var, 10 milyon insan iktidar oluyor. 30 milyon insan yok temsilde...Ama hukukiliği tartışılmaz. Sadece siyasi bir olaydır bu, onu söylüyorum. Bugünkü sıkıntıların bir kısmı, şayet birtakım eleştiriler varsa, siyaset işlemiyor, işte muhalefet yok, medya görevini yapamıyor, meslek kuruluşları görevini yapamıyor diye birtakım şikayetler varsa, bu, temsilde adaletin bozuk olmasındandır.
- Dünya değişti. 1989 Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, ondan evvel, 1980'lerin başında dünya çok değişti. Şöyle değişti: Devletin fonksiyonu değişti. Devletin fonksiyonunu değiştiren olay, tabii ki demokrasinin temel prensiplerini değiştirmiyor. Bireyin fonksiyonu ile devletin fonksiyonu; bireyin görevleri ile yetkileri ve bireyin hakları ile ilgili bir yeni düzen ortaya çıkmıştır. Devletin değişen fonksiyonu daha iyi anlaşılmalı. Devletin fonksiyonu değişmiştir. Devlet ekonomisinin içinden çıkmalı, finansın içinden çıkmalı. Devlet, ana hizmetleri yapmalı; savunma gibi, yargı dağıtımı gibi, eğitim ve sağlık gibi, ondan sonra sosyal güvenlik gibi ve çevre gibi, ana hizmetleri yapmalı.
- İktidar el değiştiricidir, iktidar cazip bir şeydir, iktidarı ele geçiren bırakmak istemeyecektir. Ve zamanın geldiğinin farkına varamayabilecektir. Veya değişim zamanı geldiği vakit, yer,ne ısınmış olacaktır. Ve onun çeşitli yollarının kavgasını verecektir. Böyle ülkede bir yere varılmaz. Ne zaman ki herkes, zamanın geldiğini, halkın hür iradesiyle ve halkın, adil yapılan seçimlerle, dürüst yapılan seçimlerle geldiği yere gitmesini ya da kalmasını, o iradeye bağlı yapabilmişse, o ülke sorunlarını çözer.
- Bir devlet ve demokrasi devrimi şarttır. Bunun dört şartını söyleyeceğim.

-Bir tanesi cumhurbaşkanını halk seçecektir.

-İkincisi, dar bölgeye gideceksiniz. Halk kimi seçtiğini bilecek ve halkın burnu kanadığı zaman onun yakasına yapışacak.

-Millet Meclisi'nin seçime gitmesi kararını Cumhurbaşkanı'na vereceksiniz. Veyahut Başbakan'a verin. Ama grubuna falan danışmadan yapabilirsin bu işi.

-Partiler, halkın önüne genel merkezlerin listesini değil, halkın listesini çıkaracak. Genel merkezlerin muayyen bir kontenjan hakkı olacak, çünkü devlet idare edecek netice itibarıyla. Ama halkın listesini çıkaracak ve şakır şakır ön seçime gideceksiniz. Halk kimi koymuşsa, sıralarını değiştirmeden aynen kabul edeceksiniz.

Türkiye'de seçimin bir zaafı var. %10 barajlar, seçimde temsil adaletini zedeliyor. Seçim iki şey yapmalıydı; bunlardan birisi istikrar çıkarmalıydı, birisi de temsilde adalet olmalıydı. Şimdi bakın, 41 bin oyun 10 milyon 600 bin'i iktidar partisi tarafından alınmıştır ve %26'ya tekabül eder. 4 kişiden bir kişinin oyu demektir bu. 4 kişiden 3 kişi oy vermemişse, bu benim hükûmetim değil, acaba ne kadar yapar, ne olur gibi bir düşünce insanların kafasında mevcut. Hükûmet bir tane olur. Senin hükûmetin, benim hükûmetim olmaz... Ama 4 kişiden 3 kişi böyle diyorsa, işiniz zordur.

- Bizim sistemimizdeki en önemli eksikliklerden bir tanesi, yapanın yanına kar kalmasıdır. Yani ceza müessesesinin işlemesindeki ağırlıktır. Mahkemelerin geç bitmesi, arkasından affın yetişip, verilen cezayı da tesirsiz hale getirmesidir. Böylece ibret-i müessire olmuyor, ıslah-ı nefis olmuyor, ikisi de olmuyor.
- Şimdi bakınız...Türkiye'de sağ ve sol bölünmüştür. Sağ ve solu bölen 1981'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Adalet Partisi'nin kapatılmış olmasıdır. Kapatıldıktan sonra 1983'te seçimlere sokulmayışlarıdır. Bu partilerin devamı sayılan partilerin seçimlere sokulmayışlarıdır. Devlet, kendi eli ile siyaseti parçalamıştır. Halk bunu düzeltmek mecburiyetindedir. Halk bunu düzelterektedir. Nasıl düzelterektedir? Bugünkü iktidara bir alternatif çıkaracaktır. Bu, zaten, iktidarın da işlemesini kolaylaştırır. Eğer iktidar, nasıl olsa alternatifim yok şeklinde giderse, çok keyfi gider, hata da yapar ve hassasiyetini de korumaz. Bir gün gelir bunlar bana hesap sorarlar kaygısı içinde olmalıdır iktidar. Onun için muhalefeti çok önemserim. Bir muhalefet çıkaracaktır.
- 20. yüzyılda, bütün imparatorluklar tasfiye olmuştur. Ayrıca, yüzyılın sonuna doğru, rejimleri belirginleştiren ideolojik tartışmalar da son bulmuştur. Çağdaş devletten ilk beklenen, "yönetebilirlik"tir. İç güvenlik, iç barış, adaletin tevzii, temel hak ve hürriyetlerin korunması, bunun ölçüsüdür.
- Hiçbir toplum, kamu düzeninin tahrip edilmesine razı olmaz. Bu, iyi bir anayasa, iyi bir siyasi sistem demek olduğu kadar, geleneklere sahip, iyi yetişmiş, birikimli, deneyimli, kadrolarla cihazlanmış, ahenk içinde çalışan kurumlar demektir. Anayasa; işleyen devletin, işleyen rejimin, işleyen ekonominin sadece bir aracıdır. Çağdaş bir devletin, çağdaş anayasası, çağdaş yasaları ve çağdaş kadroları olacaktır. Bütün bunların yanında, çağdaş bir topluma olan ihtiyaç, hiçbir şekilde göz ardı edilemez. Demek istiyorum ki, ne

kadar çağdaş kurallar, kavramlar ve kurumlara sahip olsanız da, toplumun onları kabullenmesi, özümsemişi, onlara sahip çıkması, bir zarurettir.

- Toplumun gelişmişliğini, demokratik hak ve sorumluluklara hassasiyetini, demokratik kültüre sahipliğini "daha iyi bir yönetim" için şart görüyorum.

Temel hak ve hürriyetler ile, kamu düzeni arasındaki denge, yönetebilirliğin önemli şartıdır. Devlet, topluma ve vatandaşa hizmet için vardır. Tüm devlet organlarının ortak amacı, halkın huzur ve güvenliğini sağlamak, refahını artırmak, bütün bunları hürriyet içinde yapmaktır.

- Her ülkede aranan; dirlik, düzenlik, huzur, sükun, birliktelik ve ahenktir. Evvela budur.

Sonra;

-Refahtır,

-Kalkınmadır,

-Yücelmedir,

-Zenginleşmedir.

Birinci şart yerine gelmedikçe, ikincisi mümkün değildir.

Yani, bir ülke; istikrar içerisinde yönetilmedikçe, diğer hedeflerini sağlayamaz.

Tabii ki aranan, demokratik istikrardır.

- Siyaset, halkla devlet arasındaki bağ demektir. Halkın; siyaset, siyasetçi ve siyasetin kurumlarına olan güveni ne kadar yüksek ise, siyaset o kadar iyi işler. Siyaset işlemezse, demokratik devlet işlemez. Halk siyasete ne kadar ilgi duyuyorsa ve bu ilgi yönetime ne kadar iyi intikal edebiliyorsa, ülke idaresi o kadar başarılı olacaktır.
- Anayasanın, devletin kuruluşuyla ilgili bölümünü ele alırken, öncelikle siyasi yapı üzerinde durulmasında yarar bulunmaktadır. Bu noktada temel mesele, kuvvetler ayrılığına işlerlik kazandırılmasıdır. Yasama organı, etkili denetim gücüne kavuşturulmalıdır.

Demokratik denetimin daha etkili bir hale getirilmesi ve yasama faaliyetinin daha titiz bir incelemeye tabi tutulabilmesi için anayasal deyimimiz çerçevesinde, 20 yıllık uygulaması olan Senato, yeniden ihdas edilmelidir. Partilerin mali kaynakları ve siyaseti finansmanı saydamlaştırılmalıdır. Devlet yönetimi menfaat, nema dağıtan bir yer olmaktan çıkartılmalıdır. Bunu sağlamanın yolu, devletin ekonomik ve ticari faaliyetin içinden tümüyle çıkmasında geçmektedir.

- Darbeler, hangi ülkede yapılırsa yapılsın, hangi sebebe dayanırsa dayansın, siyasi ve idari kadroları geniş ölçüde tahrip etmekte, ülkeyi deneyim ve bilgiden bir ölçüde mahrum bırakmaktadır. Seçilmiş parlamento ve onun güvenoyuna dayanan hükûmetler, darbenin hedefi ise bu, demokratik kurumların, halk nezdinde itibarını aşındırmakta ve bunların gücünü

azaltmaktadır. Halkın, devlete, rejime, siyasete, siyasetçiye olan güveni azalmaktadır. Ayrıca, siyasete giren silahlı kuvvetler, en kısa zamanda kışlarına dönmezse, bir ülkenin en önemli kurumu, ani silahlı gücü yıpranmakta ve kendi içinde bölünebilmektedir.

- Evet, İslam dünyası vardır, 1,5 milyar insan vardır bu dünyada. Ama bu dünya, b,r heterojen dünyadır. Ayrıca bu dünyanın başka dünyalara düşmanlığından söz edilemez. Yani Hıristiyan dünyasına düşman olduğundan söz edilemez. Hıristiyan dünyası da zaten heterojendir.

Nitekim büyük savaşlar, aslında İslam dünyasıyla Hıristiyan dünyası arasında değil, Hıristiyan olan memleketler arasında olagelmıştır. Büyük I. Dünya Savaşı da, II. Dünya Savaşı da o'dur. Yani mesele, Müslüman- Hıristiyan meselesi değil. Meseleyi o hale getirmek, bence çok yanlıştır.

Din meselesi, kolay bir mesele değildir. Bilhassa bir Müslüman ülkede, bir laik devlete geçme hadisesi, fevkalade önemli bir hadisedir. Çünkü İslam, dünyayı da, ahireti de tanzim etmiştir. Eğer siz, bunun dünya kısmını ben yapacağım, ahireti kısmını sana bırakacağım dersiniz, burada çok ince çizgiler vardır.

Şimdi, Pakistan'dan Fas'a kadar olan alanda 22 tane devlet var. Bu devletlerin nüfusunun büyük kısmı Müslüman. Ve bunların gayri safi milli hasılları gelirlerinin toplamı, aşağı yukarı 800 milyar dolar. Bu, 44 milyon nüfuslu İspanya'nınki kadar. Yani, 300 milyon nüfuslu bu Müslüman ülkelerin hepsinin gelir seviyesi 800 milyar dolar ve burada cahillik, yoksulluk, işsizlik gibi önemli problemler var. Bu problemler devam ettiği sürece de, dünyanın bu terörden kurtulması mümkün değil.

AB İLE İLİŞKİLER

- 1856 Paris Kongresi'nde Osmanlı Devleti ilk defa Avrupa ülkesi sayılır. Avrupa devletler sisteminin içinde Osmanlı Devleti var 1856'da. O tarihten itibaren Türkiye Avrupa'da. Hatta o tarihten biraz da evvel, aslında 1800'lü yılların başından itibaren Türkiye, Avrupa'ya çok ilgi duyuyor.

Aslına bakarsanız, Osmanlı donanmasının Çeşme önünde yakılmasından itibaren Türkiye, "Bize ne oluyor?" diyor. Çünkü Osmanlı'nın akil adamları bakıyor ki, biz Avrupa'nın gerisinde kalmışız; teknolojide gerisinde kalmışız, bir çok şeylerde gerisinde kalmışız; bundan sonra 500 sene oturduğumuz Avrupa'yı kademe kademe terk edip, 1913'de Midye-Enez Hattı'na geleceğiz. Yani 1800'lü yıllardan itibaren Türkiye'nin Avrupa'ya olan ilgisi artıyor.

1868'de, bir Osmanlı büyükelçisi var Paris'te. Büyük bir sergi yapılıyor. Eyfel Kulesi'nin yapıldığı zaman... Bu Osmanlı büyükelçisi bir rapor yazıyor ve diyor ki, "Bu sergide gördüğünüz her şey, serginin kapısındaki heykelden geliyor." Serginin kapısındaki heykel, bir hürriyet heykeli. "Eğer bu varsa, bu heykelin

temsil ettiği kavram varsa, bunlar olabilir.” diyor 1868’de. Zaten ilk Kanuni Esasi’nin tarihi de 1876’dır.

- Rahmetli Celal Bayar, Yassıada Mahkemeleri sonrasında bir gün benim de dahil bulunduğum bir gruba, o dönemle ilgili anılarını anlattı. Yassıada’dan giderken 20 idam mahkumunun bulunduğu, kendisi de dahil, ellerinin kelepçeli olduğu o idam botunda, “Fatih Bey, arkadaşlara Avrupa Ortak Pazarı hakkındaki düşüncelerini söyle.” demiştir. Yani ölmeye gidiyor.

Bunu şunun için söylüyorum; Büyük Atatürk’ten sonra gelen Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucuları ve yöneticilerinin hepsi, bu “Avrupa Fikri”ne bağlı kalmışlardır.

- AB fikri, bir coğrafya fikri değildir. Bir değerler fikridir, değerler manzumesidir ve isterseniz buna “Avrupa Değerler Manzumesi” demeyelim, “Uygarlığın değerleridir” diyelim. Bu nedir? Bu hürriyettir, adalettir, eşitlik, kardeşlik, beraberlik, birliktir, zenginliktir, refahtır, barıştır. İşte budur Avrupa fikri. Bunu saymak kafi değil. Buna inanmak, bunu hazmetmek ve bunu meydana getirmek lazımdır ve ondan sonraki yıllar zarfında da Avrupa fikrine Türkiye Cumhuriyetleri’nin bütün hükûmetleri bağlı kalmıştır.

“Evet, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını siz Avrupa kanunlarından aldınız ama, aradan bu kadar zaman geçti. Bu geçen zaman içerisinde çok şey değişti. Yeni kanunlar manzumesi çıktı.” “Acquis” dedikleri müktesebat. “Şunları bir alın.” diyor.

Benim kanaatimce, Türkiye hiçbir şey yapmasa, Avrupa’dan hiçbir şey almasa, bu “Acquis” denilen kanunlar mecmuasını alsa, bence modernliğe büyük adım atmış olur. Adam diyor ki, “İki sene içerisinde verilmeyen karar, insan haklarına aykırıdır.” Bizim yargının başında olanlar, “Altı senede bir karar veriyoruz.” diyor. Artık bunun adaletlik yeri kalmıyor. Gelin, bunları düzeltin, gelin, bu Türkiye’yi idare edin. Halkınız daha iyi idareye namzettir, layıktır. Hâkimiyet, kayıtsız şartsız milletin olacaktır. Bu devlet, bir anayasa devleti olacaktır; milletin hür iradesiyle gerçekleşen seçimlerle bir parlamento teşekkül edecektir. Bu, parlamentonun güvenoyuna dayanan bir hükûmet olacaktır. Ve yerel idareler, yerel halk tarafından seçilecektir. Yargı bağımsız olacaktır. Yasama bağımsız olacaktır. Yürütme bağımsız olacaktır. Üç kuvvet olacaktır... Ve devletin kurumları olacaktır. Bu kurumlar da, Avrupaî kurumlar olacaktır. Din ile devlet ayrılmış olacaktır. Ve yalnız, devletin çerçeve olarak kuruluşu değil, bir de halkın yaşam tarzı da çağdaş olacaktır.

Türkiye, kendi durumunu, kendi kalkınmasını, kendi hayat tarzını, kendi yaşamını, kendi düşünce tarzını Avrupa’ya uydurabildiği takdirde, zaten Avrupa’nın yapacağı iş, bizi sadece kaydetmekten ibarettir. Onun için söylüyorum, biz Avrupa’nın içine girdiğimiz zaman, Avrupalı olacak değiliz. Avrupalı olduğumuz zaman, Avrupa’nın içine gireceğiz. Gelin, Avrupalı olmaya çalışalım. Avrupalı olmak çok önemli bir olay.

- 1950’de nüfusunun %78’si tarımla uğraşan bir Türkiye, bunu %35’e indirmiş...Ancak, 21 milyon nüfus ise, çıkmış 70 milyona.. 70 milyon nüfusun da %35’i çiftçi... Çiftçi, nâzik bir tâbirdir... Köylü, bir “sosyal olay”dır. Çiftçi ise, ticarî olaydır. Keşke, bir oraya varabilsek...Bunun için Avrupa olayına Türkiye sahip çıkıyor. Bunları kazanmak için sahip çıkıyor.
- İktidarın egemenliğimizden bu kadar taviz vermesi doğru mu? Şimdi yeni bir dünya teşekkül ediyor, AB’nin etrafında. Herkes egemenliğinden de, ulus devlet şeklinden de bir şeyler veriyor. Zaten bugün, BM’nin üyesi iseniz, NATO’nun üyesi iseniz, Avrupa Konseyi’nin üyesi iseniz, birçok şeyi vermişsiniz demektir. Yani hükümranlığınızdan birçok şeyi bırakmışsınız demektir. Bugün, “bağımsızlık” kavramı değişmiştir. Bağımsızlık kavramının yerini, karşılıklı dayanışma almıştır. Yalnız siz veriyor değilsiniz. Onun içine giren herkes veriyor. Alman veriyorsa, İngiliz veriyorsa, Fransız veriyorsa ben de vereceğim. Onlar vermiyor da ben veriyorsam, o olmaz; o kapitülasyon olur. Dikkat edilecek şey odur. Başkası ne kadar veriyorsa, ben de o kadar vereceğim, aksi halde “Burada işin ne?” derler adama!
- Avrupa’da düşünceler değişti. Acaba coğrafya Avrupa’sı mı olmalı Avrupa? Yani Avrupa sınırları dahilinde bulunan devletler mi olmalı, yoksa Avrupa Birliği bir Hıristiyan Kulübü mü olmalı, yoksa bir değerler Avrupa’sı mı olmalı? Yani Avrupa’yı ,Avrupa yapan değerler, demokrasi gibi, insan hakları gibi yüksek değerlerin Avrupa’sı mı olmalı? O takdirde, coğrafya söz konusu olmayacaktır.
- Avrupa Birliği, şimdi 25 üyeli Avrupa Birliği oldu. 25 üyeli Avrupa Birliği sancılı... Ama ben yine bunları ihtiyaten söylüyorum; Avrupa Birliği bu sancılarını falan giderecektir. Büyük ülkedir. Mutlaka kendilerini yönetmek yolunu bulacaktır. Yalnız Avrupa’da en düşük adam başına milli gelir 3 bin dolar, en yüksek 35 bin dolar. Yani 10 misli fark var arada. 3 bin dolar adam başına milli geliri olan üye ülkenin, 35 bin doları yakalayabilmesi için 56 sene lazım. Yani Avrupa da, homojen bir Avrupa değil. Ve her Avrupa’ya giren ertesi gün zengin falan değil. Yani zaman alacak bir şey. Ama Avrupa, sadece zenginlik meselesi değil, Avrupa bir yaşam tarzı.
- Türkiye, kendi sorunlarına çareyi dışarılarda aramamalıdır, kendi sorunlarına çareyi burada aramalıdır. Tabii ki, kendi sorunlarına çare ararken, başkalarından yararlanmak, işbirlikleri kurmak, karşılıklı menfaatlere dayalı dayanışmalar içerisinde olmak ve dünyanın genel gidişatından önümüze gelebilecek fırsatları iyi kullanmak durumundadır.
- Bu “AB Olayı” nedir? AB Olayı, bir çağdaşlık projesidir, bir uygarlık projesidir, bir barış projesidir. Bir ekonomik proje değildir, bir siyasi projedir. Ekonomik proje vasfı, siyasi proje vasfından daha sonra gelir. Bir siyasi projedir, bir barış projesidir; hürriyet, demokrasi, adalet ve beraberlik projesidir.

II. Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa’yı gören var mı içinizde? Varsa Avrupa’nın nasıl bir enkaz yığını haline getirildiğini bilecektir. Aslında AB’nin bir “Barış Projesi” olması, Avrupa’nın yeniden bir enkaz haline hiçbir şekilde

getirilmemesi amacıyladır. "Avrupa'da artık kavga olmamalı" fikri, evvela, 1946'da Zürih Üniversitesi'nde konuşan Churchill'den geliyor. Churchill, 1945'te yapılan seçimde başkan olma umudunu kaybettikten sonra, Avrupa ve dünyada çeşitli şehirlerde konuşmalar yapıyordu. Zürih Üniversitesi'nde yaptığı konuşma şudur:

"Biz Avrupa Birleşik Devletleri'ni yaratmak mecburiyetindeyiz. Niçin bu kıtanın halklarına daha geniş bir vatandaşlık verecek olan bir topluluk mevcut olmasın, bir Avrupa Topluluğu mevcut olmasın! Buna rıza gösterenleri ve muktedir olanları bir araya getirmeliyiz."

Aynı vurguyu 45 sene sonraki 1992 Kopenhag Kriterlerinde de bulacaksınız: "Rıza gösterecek, muktedir olacak."

Savaşı önlemenin yollarından bir tanesi, sınırları anlamsız hale getirmektir. Yani sınırlar anlamsız hale gelirse, o zaman sınır kavgası olmaz, pazar kavgası olmaz.

Avrupa'da akıl ve büyük adamlar var. Bunların düşündüğü şey, malların, hizmetlerin, sermayenin ve insanların serbest dolaşması...Eğer bu dört unsur serbest dolaşırsa, sınırlar da önemini kaybeder ve kavga sebebi olmaktan çıkar. Dahiyane bir fikir bu...

- (Türkiye'nin adaylığı konusunda) iki yaklaşım var. Bu yaklaşımlardan birinin başını Giscard d'Estaing çekiyor, üzüntüyle söyleyeyim ki... Giscard d'Estaing bugün Konvansiyon'un da başıdır. Diyor ki:"AB, bir Hıristiyan Kulübüdür." Zaten ona göre demokrasi denilen olay, Hıristiyanlığın tekâmülüdür. Halbuki ikinci görüş, bu söylediğim görüş, Lüksemburg'a hâkim olmuştur. 1997'de. İkinci görüşse, "Avrupa ve Avrupalılık bir coğrafya, din, ırk meselesi değildir; bir insanlık değerleri meselesidir. 'Values değerler...' Bu değerleri benimseyen, özümseyen herkes Avrupalı olacaktır."
- Üç çeşit Avrupa ülkesi var: Bunlardan bir tanesi, Avrupa Birliği'nin çekirdek ülkesinin yeğenleri; bunlar Orta Avrupa ülkeleridir. Bir de kuzenleri var; bunlar da Doğu Avrupa ülkeleridir. Türkiye, burada nerede? Newsweek mecmuasının bundan bir süre önce yazdığı bir yazıda yaptığı bir benzetmede, "orphan" diyor, yani yetim; Türkiye yetim burada. Yalnız bu yetim, bu Avrupa olayının, Avrupa olayı teşekkül etmeye daha başlarken, eteğinden yapışmış.

Onun için "Türkiye Avrupalı mı, değil mi?" diye bakıldığı zaman, coğrafya bakımından Türkiye'nin büyük bir kısmı Avrupa'da değil, ama Türkiye bir Avrupa ülkesidir. Türkiye, zaten bugün Avrupa ülkesi değil; Türkiye, Osmanlı Devleti varken de bir Avrupa devletiydi. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki ve Orta Avrupa'daki nüfuzu ve sahası, Anadolu'daki sahasından daha fazladır. 1913'e kadar, yani Balkan Savaşıyla Balkanlar'ı terk edip gelinceye kadar, Türkiye bir Avrupa devletidir. Bugün de hâlâ Türkiye'nin Avrupa'da çok büyük etkisi ve nüfuzu vardır.

- Siyaset bitmez, siyasette son yoktur; diplomasi de öyle ve siyasetçi yorulmamalıdır. Olmadı mı; peşinden bir daha gitmelidir. Yalnız, siyasetçi, eğer başı dik değilse, itibar görmez. Yani "Arkadaş, eğer beni bu Avrupa Birliği'ne almazsanız, ben ölürüm." derse, itibar görmez. "Bu adam nasıl olsa ölmeyeceğine göre, daha çok bundan koparacağımız şey var." Derler. Kolay kolay ölünür mü?
- Bunların hepsi Hıristiyan; eğer bir Müslüman ülkeyi içlerine almazlarsa, halkı Müslüman olan bir ülkeyi içlerine almazlarsa, o zaman İnsan Hakları Beyannamesi'ne aykırı hareket ederler. Hani "Bunlar kiliseyle siyaseti 200 sene evvel ayırdılar." Diyorduk ya, demek ayırmamışlar, o çıkar. Nihayet, geçen sene bu 10 ülkeyi içine alırken, bu kararları, bu deklarasyonları çıkaran adamların bir tek sayfalık bir dokümanları var: "One Europe" "Tek Avrupa." Diyor ki, "Bu 28 devlet –Türkiye bunun içine dahil- Avrupa'yı teşkil eder, Birleşmiş Avrupa yahut Avrupa Birliği'ni teşkil eder." Bütün bunlardan sonra, dönüp bize "Ben sizi almıyorum." Diyebilir mi? "27 devletten müteşekkil bir devletler topluluğu", diyebilir mi? Derse, intihar eder, açık söylüyorum.

Bütün mesele, Türkiye'nin kendisini iyi savunmasıdır, iyi anlatmasıdır. Yalnız, %3 nüfus artışıyla bunu yapamayız. Eğer Türkiye, 12 milyondan 70 milyona değil de, 12 milyondan 40 milyona çıksaydı, bugün gelir seviyesi 10 bin dolardı. 375 milyonluk Avrupa, 300 milyona inmeye çalışıyor. 86 milyon Almanya 72 milyona inmeye çalışıyor.

- Bana diyor ki Avrupalı dostlarımız, "Avrupa halkı Türkiye'yi tanımıyor" Ben de diyorum ki, "375 milyon Avrupalı var, 375 milyon Avrupalı'ya gelip, biz şuyuz, biz buyuz diye anlatmamız mümkün mü?" Değil.

"Avrupa'nın kalbini kazanın." Diyorlar. Nasıl kazanalım? Bizim gayretlerimiz yetmez. Biz gayret sarf ediyoruz, edeceğimiz de... Avrupa'daki hükümetlerin ve siyasetçilerin, aynen Chirac'ın son yaptığı gibi, Brüksel'e gitmeden yaptığı gibi, halkının önüne çıkıp demesi lazım ki, "Türkiye, bizim kurmak istediğimiz Avrupa barışı için, Avrupa uygarlığı için, Avrupa'daki beraberlik için Türkiye bize kaçınılmaz şekilde lazımdır. Yani Türkiye, Avrupa'nın ayrılmaz bir parçasıdır." Halkına demesi lazım ki, "Türkiye'siz bir Avrupa'yı düşünmek yanlıştır." Buna Avrupa'nın da menfaati vardır, Fransa'nın da vardır, Hollanda'nın da vardır, Belçika'nın da vardır, herkesin çıkıp bunu söylemesi lazım.

- Fıkra şöyle diyor: İmtihan var ,sınav var, Avrupa birliği'ne girmek isteyenler sınava tabi tutuluyor. Bulgaristan sınava giriyor, ona soruyorlar, "Atom bombası ne zaman atıldı?" "1945'te" diyor, "Tamam geç." diyor. İkincisi Romanya, Romanya geliyor, soruyorlar, "Atom bombası nereye atıldı?" diyorlar, "Japonya'ya." diyor, "Sen de geçtin." diyorlar. Türkiye'ye gelince, "Atom bombası atıldıktan sonra ölenlerin adlarını, soyadlarını, doğum yerleri ve mesleklerini söyleyin." diyorlar.
- Müzakereye oturan tarafların birisi kazanan, birisi kaybeden değil; birisi yenen, birisi yenilen değil. Müzakereye oturan taraflar, karşılıklı menfaatlerin gereği bir

uzlaşmayı, bir neticeyi, ama devamlılığı olabilecek bir neticeyi sağlamaya çalışıyorlar. Demek istiyorum ki, müzakereye oturduysanız, bunun hedefi, başarıya ulaştırmak olmalıdır. Yalnız, Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle olan müzakeresini, yani yapacağı müzakereleri başarıya ulaştırmak, sadece Türkiye'nin görevi değildir. Aynı zamanda Avrupa Birliği'nin de görevidir. Binaenaleyh bunların, yani masaya oturan tarafların oyalama için masaya oturduğunu, "Hele biraz zaman geçsin, sonra ne olur, biz bunları bir yerde masanın başında bırakırız." gibi bir niyetle bir tarafın olabileceğini, öbür tarafın da "Ne yapalım, bunlar bizi almazlarsa almazlar, biz de İran'la, Suriye'yle beraber oluruz." demesini gayri ciddi sayarım. Masaya bunu başarıya ulaştırmak için oturursunuz ve söylediğim gibi, masaya oturanların önemli görevi de budur.

- Avrupa Birliği'ni bugün yönetenler, yarın yönetecek olanlar, çünkü yöneticileri iyi dinleme durumundadırlar. Bu Avrupa Birliği'nin kurucularının hedefini iyi bilmek mecburiyetindedirler, bir Jean Monnet'nin ne dediğini iyi bilmek mecburiyetindedirler. Jean Monnet diyor ki, "Bu bir Pazar projesi değildir, bu bir Avrupa halklarını bir araya getirme projesidir." Avrupa halklarını nasıl bir araya getirebilirsiniz; Şarlman'ın getirdiği gibi getirebilirsiniz, Roma'nın getirdiği gibi getirebilirsiniz, bu yumruktur; yahut Hitler'in getirmek istediği gibi getirirsiniz veya Napolyon'un istediği gibi getirirsiniz, bu da yumruktur. Avrupa Birliği, Avrupa halklarını kendi rızalarıyla bir araya getirmek ve bu rızanın üzerine kurulu kendi kendilerini ileri götürme hareketini kendilerine yaptırmak... bu muhteşem bir fikir, bu muhteşem bir olay... İşte buna büyük devlet adamı İsmet İnönü, "İnsan dehasının en büyük eseri" diyecektir.
- Diploması denilen olay, bir büyük olaydır ve diplomaside "Bitti" yoktur. Her şey bittiği yerde başlar. Binaenaleyh öyle bir olayla karşı karşıyasınız ki şimdi, diplomasinin bütün imkanlarından, inceliklerinden, zenginliğinden, gücünden yararlanacaksınız. Öyleyse benim halkımdan istediğim şey, zaman zaman hepimizi heyecanlandıran birtakım meselelerle karşı karşıya kalacağız. Olabilecek ki bu müzakereler bir yerde kopacak, "Koptu, canı cehenneme biz de yokuz öyleyse." Yok, sabırla devam edeceksiniz.
- Şimdi, burada bir şey vaz edelim. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, hiçbir ülkenin gücü ve kudretiyle ayakta durmamaktadır. Neyle ayakta durmaktadır? Kuvvayı Milliye ruhundan aldığı güçle, kendi milletinden aldığı güçle...İşte yine söylüyorum; Avrupa Birliği'ne girelim. Ben onun karşısında değilim. Ben, 40 senedir bunu savunuyorum. Ama yine burada da yapamayacağımız şeyleri, Avrupa Birliği bizden istememeli.
- Avrupa Birliği'nin 25 tane üyesi oldu. Romanya'yla Bulgaristan'la beraber 27 olacak. Bunların 10 tanesini yeni aldı. Türkiye, demokrasi bakımından, ekonomi bakımından, kalkınmışlık bakımından, her bakımdan AB'nin yeni aldığı 10 ülkenin hiçbirisinden geride değil. "Durun bakalım, daha sizin vaktiniz var." diyorlar. Ben 50 senedir Avrupa'nın değerlerini savunuyorum, Avrupa'yla beraberim ve bütün Soğuk Savaş sırasında, bugün içine aldığı ülkelerin hepsi senin karşında idi, ben ise yanında...

Bir şey daha söylüyor, diyor ki, "Tamam, bu reformları iyi yapıyorsunuz da, fakat biz bunun uygulamasına bakıyoruz." diyor. Başka ülkelere tarih verirken uygulamalara baktın mı? Uygulama dediğiniz hâdise, eğer istemiyorsanız, iyi niyetiniz yoksa, bin dereden su getirirsiniz.

AMERİKA, IRAK VE ORTADOĞU

- Türkiye ve Amerika özgür dünyanın iki ülkesi; ortak insani değerleri paylaşan iki değerli ortaktır. Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Batı Avrupa Birliği kurucu üyeleridir. Türkiye ve Amerika, NATO müttefikidirler. Uyuşturucuya, terörizme, kökten dinciliğe, ırk ayrımcılığına, fakirliğe karşı mücadelede ve karmaşık uluslar arası meselelerde birlikte hareket etmişlerdir. Her iki ülke de Türk-Amerikan münasebetlerinin kendilerine sağladığı faydanın idraki içerisindeyler. İki ülke arasındaki bu ortaklık, ABD'deki herhangi bir çıkar grubunun lobi faaliyetlerine bağlı olmaksızın gelişen tek örnektir. Diğer etnik gruplarla karşılaştırıldığında Amerikan vatandaşı olan Türkler, etkisi sınırlı olan, oldukça küçük bir topluluktur. Bu ittifakı destekleyen büyük ekonomik çıkarlar da söz konusu değildir. Bu ortaklığı, daha çok iki ülke arasında amaç birliği olduğunu kavrayan Türk ve Amerikan toplumlarının başarılı liderlerinin bilgeliğine ve stratejik öngörüsüne borçluyuz.

Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ortaklık, sadece askeri ve güvenlik çerçevesinde kalmamıştır. Eşit önemdeki başka bir bağ "iki ülkenin de Batı Kulübü'ne ait olma ruhudur." Bu ruh; bazı ortak değerleri içine alır ki, bunlar; demokrasi, insan hakları ve özgürlükler, kanun hakimiyeti, pazar ekonomisi ve laikliktir. Bunlar, aslında Atlantik'in iki kıyısı arasında sağlam bir köprü kuran temel esaslardır.

- Amerika'nın büyük sıkıntısı bugün terördür. Tabii, şöyle büyük sıkıntısı terördür; bilhassa İkiz Kuleler meselesi ve Pentagon'un tecavüze uğramasının, sonra bunları yapanların, bilhassa Usame Bin Ladin'in bulunup cezalandırılmaması, Afgan sınırında başlanmış hareketin bugün hala sona erdirilememiş olması –NATO'ya rağmen-, Irak'ta kitle imha silahlarının bulunamamış olması ve Irak'a açılmış savaşın işgalle neticelenmesine rağmen, iç gerilla savaşına dönüşmüş olmasından dolayı meydana gelen durum, dünyanın kafasını kurcalamıştır. Ve hem dünya, Amerika gibi bir devin bir seneyi aşan bir süre içerisinde vaad ettiği şekilde Irak'ta bir demokrasi kurma gibi ve Irak'ta sulhü, sükunu, barışı tesis etme gibi ve Irak halkını zenginleştirme gibi iddialarından hemen hemen vazgeçerek, bunları Birleşmiş Milletler'e devredip işin içinden çıkmayı yeğlemesi, düşündürücüdür.
- Amerika, Irak'a özgürlük ve demokrasi getirdi mi? Amerika Irak'a kan getirdi, kavga getirdi ve fitne getirdi, hepsi bu.

Şimdi Birleşik Amerika Devletleri buraya geldi. "Liberator" olarak geldi. Burayı kurtaracaktı. Kurtaracaktı da ne oldu? "Occupation" oldu. Yani işgalci oldu.

Kendisi de kullanmaya başladı işgalci tabirini. Ne zaman sen kendini işgalci sayarsan, o bölgenin insanından da reaksiyon göreceksin. İşin içerisinden çıkamadı açıkça söyleyeyim. Ve, daha doğrusu bu savaşı yaptı, savaşı çabuk yaptı ama savaştan sonra yapacağı iş hakkında, anlaşılan elinde kafi plan yoktu. "Efendim, koskoca ülke bu." Koskoca ülke, ama işte ortaya koyduğu iş de belli.

Birleşik Amerika Devletleri, eğer buradan başarısız çıkarsa, yani başlangıçta dünyaya ilan ettiği hedeflere varılmadan buradan çıkarsa, sadece senelerce sürecek bir itilafa meydan açacağından ibaret değildir hadise...

Artık hiçbir toplumun ve devletin siyasi, ekonomik, insan hakları gibi standartlarının kendisine göre olmayacaktır. Artık hiçbir devlet, "Ben istediğimi yaparım, kendi sorunlarımı istediğim yollarla çözerim, bu kimseyi ilgilendirmez." diyemeyecektir. Gelinek nokta, ulusal güvenliğin kolektif güvenlik anlaşmaları çerçevesinde sağlanması yönündedir.

Uluslararası toplumun, yaşanan anlaşmazlıklara müdahale etme sorumluluğunun artık kabul gördüğünü ve bunun uluslar arası toplumun bir kazanımı olduğunu belirtmek istiyorum. Bununla birlikte, bu kazanımın –bazı fikir adamları tarafından iddia edildiği gibi- otomatik müdahale hakkına doğru bir gidişe neden olması, çözmek istediğinden çok daha yeni problemler yaratacağına inanıyorum.

Bahsettiğim bu uluslar arası müdahalelere kuşkusuz birçok ülke katılmıştır. Ama bu müdahaleler, Amerika Birleşik Devletleri'nin politik ve askeri liderliğinde yapılmıştır. Niçin? Ana neden, ABD'nin dünyadaki tek süper güç olmasıdır. Bu durum, ABD'ye, nerede gerekli görünse müdahale hakkı verir mi? Kuşkusuz ki vermez. Böyle bir şey olursa, böyle bir politika kendi diyalektiğini yaratacak ve karşı bir ağırlığın ortaya çıkmasına neden olacaktır.

ABD, değişik görüşlerden meydana gelen heterojen ve komplike bir yapıdan oluşan demokratik bir ülkedir. ABD, zalimliği ahlaka tercih ederse, kendi demokrasisini gömmek zorunda kalacaktır.

- Irak meselesi'nden başlayacak olursak; Türkiye, sınırlarını, Lozan Antlaşması'yla pekiştirmiş. Bu, Misak-ı Milli sınırlarıdır. Bu sınırlar, Lozan Antlaşması'yla dünyaca kabul edilmiş. Yalnız, bunun açık kalan kısmı, Musul Vilayeti'nin sınırır. Bugün bizi sıkan meselenin kökünde yatan bu sınır, Irak sınırır. Eğer Misak-ı Milli sınırı Lozan'da, Musul Vilayeti'ni de Türkiye'nin içine alacak şekilde tasdik edilmiş olsaydı, bu sorun gene olurdu ama, bizi ilgilendiren kısmı böyle olmazdı. Zaten, bu uluslar arası meselelerde bir şeyi sonraya bırakıp çözemeyiniz mi; bu, zaman zaman ağrıyan diş gibi, sizin karşınıza gelecektir.

Ve tabii ki Musul Vilayeti'nin Türkiye sınırları dışında kalmış olmasının, Türkiye'nin ekonomisi bakımından da çok büyük önemi olmuştur. Yalnız, bence ekonomisinden ötede, buradaki halkın önemidir.

Hudut, petrole göre çizilmiştir. Onun için de, bizi çok rahatsız eden bir huduttur, petrole göre çizilen bu hudut... Çünkü petrolün bulunduğu bölgeler Irak içerisinde kalmış, bittiği yerde Türkiye sınırı başlamıştır. Ve bu hududu, İngiliz jeologları, mühendisleri çizmiştir. 1926'da Ankara'da yapılan bir antlaşmayla biz de bu hududu kabul etmek mecburiyetinde kalmışızdır. Çünkü devlette her şeyi mükemmel yapmak mümkün değildir. Bazı şeyler önünden kaçır gibidir. O günkü şartların elverdiği nispette başarılı olabilirsiniz.

Bugün bu toprakları biz ne hale getirdik? Bakın, biz bu toprakları petrolümüz olmadan imar ve inşa ettik. Yani sadece petrole, sadece tabii zenginliklerle bir şey olmuyor.

- Bu savaş sırasında, sadece NATO, Avrupa Birliği ve Arap Birliği çatlamadı. Aynı zamanda, 50 senedir süregelen, Türk-Amerikan münasebetleri de çatladı.

Türkiye, başlangıçta eğer deseydi ki; "Benim bu savaşla ilgim olmaz; çünkü Irak, bizim komşumuzdur. Siz yarın giderseniz, biz burada kalırız. Bizi, Arap dünyasıyla ve bu insanlarla kötü kişi etmeyin. Onun için, sizinle dostuz; dostuz ama, dostlar birbirinden, yapamayacağı şeyi istememelidir. Bizim yapamayacağımız şeyi istiyorsunuz."

Türkiye, eğer böyle konuşmuş olsaydı, buna bir itiraz olmazdı. İtiraz olurdu, kırgınlık olurdu, ama "Başta böyle dediler..." de olurdu. "Olur, gelin, bunun için Meclis'ten tezkere geçirmemiz lazım, yani Tezkere-1'i geçirelim." İşte bu Tezkere-1 de geçince, adamlar iyice ümitlendi. Sonra sıra Tezkere-2'ye gelinceye kadar da, taraflar oturup meseleyi, müzakere etti. Neyi müzakere etti? Şüphesiz, Irak harekâtını...

Devlet yönetiminde bulunan siyasi gücün sahipleri ve sözcüleri, "Eğer bu işin sonunda olacaksak, başında da olmamız lazım." Dediler. Yani, "Başında olmazsak, sonunda da olamayız." Dediler. "Müdahale sonrası kurulacak masaya oturabilmek için işin içinde bulunmamız gerekir" beyanında bulundular. Bütün bunları, Tezkere-2'ye yazdılar. Sonra, Meclis'e gittiler, Meclis bunu reddetti.

Tezkere-2'deki olay, en doğrusuydu. Yani Türkiye, Kuzey Irak'a Amerika ile beraber girmeliydi ve Türkiye yeniden kesinlikle oradaki silahlı Kürt güçleriyle karşı karşıya kalmamalıydı.

Ben ki, 40 seneden fazla demokrasi kavgası yapmış bir adamım bir kere; demokrasi, yönetimsizlik değildir; demokrasi bir ülkeyi yönetememek değildir. Eğer demokrasi, yönetemez bir sistemin adı ise, yaşamaz, yaşatamazsınız. Halk, neticeye bakar. Halkın istemediği bir şey, tamam. Savaş istemiyor halk, tamam. Ama, ülkenizin milli menfaatlerini, bu arada, bu ülkeyle beraber hareket etmekte görüp de, veya şunlarla, bunlarla hareket etmekte görüp de, o tezkereyi parlamentoya götürmeyin. Görüyorsanız, onu Meclis'ten geçirin.

"Efendim, biz diktatör değiliz." Diyebilirsiniz.ama kimse diktatör değil. Bir siyasi partinin üyesi olmakla, bir Meclisin üyesi olmak, ayrı ayrı şeyler. İnsanlar, bir siyasi partiye girdikten sonra, haklarının, hürriyetlerinin bir kısmını, o siyasi partinin bir üyesi oldukları için terk ederler. Yani, o zaman siyasi parti dediğimiz şey, darmadağın bir olay olur. Hiçbir şey yapamazsınız. Hangi zamanda neyi yapacağını bilmeyen bir hükûmet, o masanın etrafında neye karar verir? "Bir karar verelim de, Meclise götürelim, bakalım meclis ne yapar..." diyemezsiniz.

Bir hükûmet olacak, arkasında 365 tane milletvekili olacak, bu hükûmet bir karar getirecek, o 365 tane milletvekiliyle onu geçiremeyecek; buna demokrasi diyecek... Acaba ne zamandan beri hükûmetler beceriksizliklerini demokrasi deyip geçiştirmeye çalışıyor?

Şimdi Amerika'ya, "Efendim, gelin hava sahamızı kullanın." diyoruz. O da diyor ki, "Hava sahanızı kullanacağım ama, sen Irak'a girme. Çünkü, peşmergeler seni istemiyor..."

ABD akıllı ise, bugünlerin geçeceğini, başka günler geleceğini, başka günlerde de Türkiye gibi bir ülkenin yine dostluğundan yararlanabileceğini hesaba katar. Yani, köprülerin tümünü atmasında bir yarar yoktur

- Amerika, Lozan Anlaşması'nı kabullenmemiştir. Çünkü, Lozan'ın içerisinde iki devlet yok, Ermeni devleti yok. İşte Amerika, bundan dolayı Lozan Antlaşması'nı kabul etmemiştir.
- Amerika taahhüdüne sadık kalmalı. Ne demiştir Amerika? "Biz Saddam'ı öteleyeceğiz." E öteledi, yani indirdi, Irak'ı occupation, istila etti, halbuki libere olması lazımdı, kurtarıcı olması lazımdı, kendisi dahi kullanıyor; istilacı veyahut da işgalci tâbirini...

Onun için, şimdi Amerika bir çıkış yolu da arıyor; yani son Times ve Newsweek'in neşriyatına bakarsanız "Where is the exit?" diyor, yani "Çıkış nerede, çıkış nerede?"

- Bir ülke razı olmadıktan sonra, o ülkeye demokrasiyi nasıl götüreceksiniz? Onu da Hüsnü Mübarek, "Push button democracy" diyor, yani hani "Düğmeye basıldığı zaman demokrasi çıksın." diyor. Hüsnü Mübarek, "Bu, kaosa kapı açmaktır." diyor. Ama şimdi, Bütün Avrupa'da, dünyanın her tarafında bu olay tartışılıyor. Yani bu bölgeyi nasıl kalkınmamışlıktan kurtaracaksınız, buraya nasıl demokrasi getireceksiniz?
- Birleşmiş Milletler'in nizamı alt üst olmuştur. Birleşmiş Milletler bundan sonra, yani "Burada tehdit var; bu tehdit, tehlike haline gelmeden ben bunu bertaraf ediyorum." diye komşusuna hücumla kalkan devlete, ne yapacaktır? Birleşmiş Milletler... 55 senelik bu kuruluş zaafa uğramıştır.

- Şimdi federasyon yaparsa, federasyonu ırki esasa göre, etnik esasa göre yapmayacaktır; çünkü bölünme olur. Irkı esasa göre yapacağı bölünme, 3-5 sene sonra bağımsızlık taleplerine yol açar. Coğrafi esasa göre yapacağı federasyon ise, gene de dikkat etmek lazım, yine kısa bir süre sonra aynen Balkanlar'da Osmanlı Devleti'nin başına geldiği gibi beyliklere, beyliklerden de bağımsız devletlere gider mi? Çünkü Körfez'e baktığımız zaman, Körfez'de 5 tane emirlik var, ayrı ayrı bağımsız devletler. Yani Irak, niçin 3 tane, 4 tane bağımsız devlete bölünmesin diyebileceklerdir 5 sene sonra, 10 sene sonra.
- Burada evet Türkiye, mutlaka seyirci kalmamalıdır. Kendisi çağrılrsa da, kendisinden bir talepte bulunulsa da, bulunulmasa da, Irak Türkiye'nin komşusudur ve burada olabilecek hâdiseler Türkiye'yi ilgilendirir. Türkiye ilgisini devam ettirmelidir.
- Eğer Kuzey Irak, -ki buna Musul Vilayeti diyoruz- Musul ve Kerkük, Osmanlı Devleti'nin elindeydi, Misak-ı Milli hudutları içerisindeydi. Lozan Anlaşması'yla Türkiye'nin sınırları içerisinde kalsaydı, bugün Türkiye'nin bir endişesi olmazdı.
- Herkes şunu iyi bilsin, burada yaşayan aşağı yukarı 3,5 milyon Kürt'ün barınmasını Türkiye sağlamıştır. Birbiriyle kavga etmesini Türkiye önlemiştir. Birbirini kırıp geçirmesini Türkiye önlemiştir. Ve bunların aç kalmamasını Türkiye önlemiştir. Senede, aşağı yukarı 300 ilâ 400 milyon dolar buraya Habur kapısındaki petrol muamelesinden para girmesine Türkiye bir şey dememiştir. Ve ayrıca, Irak bunların üstüne geldiği zaman , 500 bin kişi bu hudutları geçerek Türkiye'ye gelmiş, Türkiye bunları kucaklamıştır.

Sonra 1968'de buraya 60 bin peşmerge geldi Türkiye'ye. Bu peşmergeleri, Türkiye iki sene kadar muhafaza etti. Ve gerek Talabani, gerek Barzani, hatta Ankara'ya gelerek Ankara'ya danışmışlardır. Şimdi ne oluyor?

- Dostluklar karşılıklı menfaatlere dayanır.
- 1 Mart Tezkeresi'nin hâsıl ettiği en büyük netice, Kuzey Irak'taki Kürt aşiretlerinin Amerika'ya yardım etmeleridir. Şimdi Amerika'nın boynu eğiktir onlara karşı. Amerika'nın boynu, daha evvel Lozan meselesinde söylediğim gibi, oradan dolayı da boynu eğiktir. Daha sonra Amerika, Kuzey Irak'taki Kürt aşiretlerini Saddam'a karşı teşvik etmiş, isyan ettirmiş, onları korumamıştır. Bu sebepten de boynu eğiktir. Şimdi Türkiye'nin Kürt aşiretlerini aşarak Kuzey Irak'ta ve Irak'ta yeni şekillenmede etkili olabileceğini sanmıyorum. Böyle bir fırsat vardı ve Türkiye bunu 1 Mart Tezkeresi ile kaybetti. Ve bu sebeple de, Türkiye'nin Amerika ile beraber Irak'ta yapabileceği bir çok şeyler, yapılamaz hale gelmiş. Oradaki Kürt aşiretleri Amerika'nın eline düşmüş değil, Amerika aşiretlerin eline düşmüştür.
- Taliban, aslında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çıkarılması için Müslümanlığı esas almak suretiyle yetiştirilmiş bir savaş ekibidir ve Sovyetler Birliği'ni Afganistan'dan çıkardıktan sonra, Afganistan idaresini ele almış bir

gruptur ve neticede "yeşil kuşağın" parçalarından biridir. Yani Birleşik Amerika Devletleri'nin dünya barışı için tertiplediği işlerden biridir.

- Eğer Amerika kurtarıcı ise, kimi kurtaracaktır? Irak halkını kurtaracaktır. Irak halkının, Amerika'nın kurtarıcı olduğuna inanması lâzımdır. Irak halkı, Amerika'nın kurtarıcı olduğuna değil, işgalci olduğuna inanmıştır. Yalnız Irak halkı değil, herkes Amerika'nın işgalci olduğuna inanmaktadır. Bir memleketi işgal ederek kurtarıvermeye çalışıyorsunuz. Bir ülkede olabilecek en kötü iştir bu, gerilla savaşı.

Ne oluyor? 20. yüzyılın silahlarıyla, 21. yüzyılın meselesine çözüm bulmaya çalışıyorsunuz. Yani muntazam ordu, terörün hakkından gelmekte büyük sıkıntı çekiyor; bugün olan da o...Gerillanın hakkından gelmekte de muntazam ordu büyük sıkıntı çekiyor. Daha evvel de bunlar görülmüş.

"Demokratik bir idare kuracağız" demek o kadar kolay bir şey değil. Demokrasiyi ilan edebilirsiniz; o demokrasiyi taşıyacak organları ve taşıyacak halkı nereden bulacaksınız, kolay bir iş mi?

- "Freedom House'un" demokrasi tasnifi var. Bu demokrasi tasnifinde, Türkiye, tam demokrasi görünmüyor. Aşağı yukarı 55 tane Müslüman ülkenin içerisinde bir tek ülke tam demokrasi görünüyor, o da Mali. Doğrusunu isterseniz, bizim bunun içinde olmamamıza ben alındım. Zaten Müslüman ülkelerin hiçbirisi demokrasi görünmüyor.
- Yalnız şunu iyi bilmek lâzım: Ortadoğu'da bilhassa İsrail-Arap, İsrail-Filistin mücadelesinde Amerika'nın daha çok İsrail'i tutmuş olması, Araplar arasında ve Ortadoğu halkları arasında büyük bir nefrete ve düşmanlığa sebep olmuştur. Bu nefret ve düşmanlığı çok dikkate almak lâzım. Çünkü bu nefret ve düşmanlıktan, fedailer doğuyor, yani intihar bombacıları...Filistin'de 15 yaşındaki çocuk, "Ne olmak istiyorsun?" diye sorulduğu zaman, "İntihar bombacısı olmak istiyorum." diyor.
- Bu projeyi Amerika takip edecek mi? Amerika, demokrat bir ülke. Seçim olur. 11 ay sonra seçim var. 11 ay sonra Amerika döner derse ki, "Canım, benim ne işim vardı Irak'ta, orada yüzlerce Amerikalı'yı öldürtmenin mânâsı neydi, ne yaparlarsa yapsın, ben kendi sınırlarım içine çekiliyorum." Derse, o vahamettir. Yalnız kendileri için değil, dünya için vahamettir. Bizim için de vahamettir.

AVRASYA

- Avrasya, aslında bir kıtanın adıdır, bana göre. Bu kıta, bundan evvelki zamanda yok muydu? Yeni mi çıktı bu kıta? Evet, yeni çıktı. Yerküre üzerinde bu coğrafya vardı, ama bu coğrafyanın siyasi adı bu değildi. Bana göre Avrasya, Adriyatik Denizi'nden Çin Seddi'ne kadar olan alandır. Ben öyle bakarım.

- AB, yeni güvenlik ortamında güvenilir bir oyuncu olmayı amaçlıyorsa, güvenlik ve savunma politikasının, Türkiye gibi tamamen AB/NATO üyesi olmayan devletleri de kapsayacak şekilde genişlemesi gerekir. Türkiye'yi tam üyelik için resmi bir aday olarak ilan eden AB'nin tarihi kararı, Avrupa sınırlarının coğrafi ya da kültürel farklılıklardan çok, müşterek değerlere göre belirlendiğini kanıtlamıştır. İlerlemekte olan süreç, sadece Türkiye için bir vaat değil, aynı zamanda AB'nin yeni bir yaklaşım düzeyine ulaşması için de bir vaat olmuştur.
- Türkiye, dünyanın en kritik jeopolitik kavşağında bulunan bir ülke olarak çok yönlü, çok boyutlu bir politika izlemek zorundadır. Türkiye'nin ABD, Rusya, Balkanlar, Orta Doğu, Avrasya, komşuları ve AB politikaları birbirinin alternatifi olamaz, birbirini örtemez, birbirinin yerine geçemez. Bu politikaların her birinin kendi içinde bir mantığı, önemi ve ağırlığı vardır.

Türkiye, üç projesini birlikte yürütmelidir.

- Birincisi; kendi projesi "Türkiye Projesi",
- İkincisi "Avrupa Projesi",
- Üçüncüsü de "Avrasya Projesi".

- Türkiye, dış politikasını, AB ile sorun yaşadığında Avrasya'ya, ABD ile sorun yaşadığında AB'ne yönelerek değil, itibarlı, ahde vefalı, sözüne güvenilir ve işbirliğine açık bir ülke olarak, tepkisel tutumlarla değil, gerçekçi bir zeminde ve iyi tanımlanmış hedeflere yönelerek sürdürmelidir.
- -Rusya Federasyonu toparlanabilirse ve Çin, bugünkü tempo ile kalkınmasını sürdürebilirse, Avrasya, Batı dünyası ile bu ülkeler arasında bir köprü olacaktır. "İpek Yolu", bu köprünün adıdır. Avrupa ve Asya kıtalarında 30 veya 32 devletten müteşekkil bir büyük ekonomik güç olarak, daha bugünden varlığını ispatlamış bir Avrupa birliği ile bu ülkelerin alışveriş içinde olmaması mümkün değildir.
- Avrasya'nın çeşitli köşelerinde kalıcı bir barışın tesis edilememiş olması, bu bölgenin ekonomik kalkınmasının ve işbirliğinin önündeki en önemli engeldir. Stratejilerimizi, ihtilafların çözülmeyeceğini varsayarak değil, çözüleceğini varsayarak ayarlamak lazımdır.

Tanıma ve tanıtmaya, öğrenme ve öğretmeye, gelmeye ve gitmeye, sevmeye ve sevdirmeye devam etmek gerekiyor. İsmail Bey Gaspralı, "Dilde, fikirde ve işte birlik!" sözüyle, bu büyük dünyayı bir arada tutmanın reçetesini vermiştir.

- Balkanlar'ı Avrasya'nın bir parçası olarak görmeliyiz. Çünkü Balkanlar'da barış olmazsa, Avrupa'da barış olmayacaktır. Balkanlar'da gelişme olmazsa, Avrupa'da gelişme olmayacaktır. Bu yüzden Balkan bölgesinin Avrupa'nın bir parçası olduğunu düşünüyorum. Avrupalıların da aynı şekilde düşündüğüne inanıyorum.
- Bir çok kişi, komünist rejimin sona ermesinden sonra yeni cumhuriyetler kurulacağını ve bu cumhuriyetlerin demokratik olacağını düşünüyorlardı. Fakat

bir noktayı gözden kaçırmışlardır. Demokrasi, yukarıdan empoze edilemez. Demokrasiye geçişte en önemli kurum, insandır. Halk, temsilcilerini özgürce seçebileceğini bilmeli; çok partili sistemi bilmeli, çok partili sistemi denemeli... Tek partili sistemi, bir günde çok partili sisteme dönüştüremezsiniz. Bu imkansızdır. Komünist sistemin yönetiminde olan birçok insan, şimdi bu yeni ülkelerin de yönetimlerinde. Bir günde bir sistemi değiştiremeyeceğiniz gibi, bir günde eski bir komünist lideri de demokratik bir lidere dönüştüremezsiniz.

- İngiltere ve Rusya'nın buldukları bir ülkeden ayrılırken, o ülkenin halkını pişman etmek gibi resmi bir taktikleri vardır. Bu iki ülke, bir bölgeden ayrıldıklarında, arkalarında her zaman olumsuz bir şeyler bırakmaktadırlar. Örneğin Pakistan ve Hindistan'dan ayrıldıklarında arkalarında Keşmir problemini bıraktılar. Orta Doğu'dan ayrılırken, bir çatışmaya dönüşen İsrail Sorununu bıraktılar. Bunu dünyanın her yerinde görebilirsiniz. Büyük güçler, buldukları bir bölgeden ayrılırken, her zaman geride sorunlar bırakırlar. Montenegro-Karabağ'da Ermenistan ve Azerbaycan arasında büyük sorunlar yaşandı.
- Bütün dünyaya 100 yıl yetecek kadar bin milyar varil petrol bölgede bulunmaktadır. Bu petrolün 66 milyar varili Orta Asya'da bulunmakta... 178 milyar varili Hazar bölgesindedir. Türkmenistan'da ayrıca doğal gaz rezervleri vardır. Doğal gaz ve petrolü değerlendiremezlerse, bütün bu ülkeler fakir kalacaktır.
- Bilindiği gibi siyaseti tarih ve coğrafya tayin eder. "Bağımsız Orta Asya" denildiği zaman, bunun "Bağımlı Orta Asya"dan "Bağımsız Orta Asya"ya geçiş anlamını taşıdığı bellidir. Bağımsız Orta Asya'yı anlayabilmek için, bağımlı Orta Asya'nın şartlarını iyi bilmek lazımdır

Siyasi ve ekonomik reformlara dışarıdan yardım edilebilir. Ancak, bölgeye Batı'nın geçmişte yaptığı müdahaleler ve tarihi deneyimleri, bölgedeki insanlarda Batı'ya karşı bir güven boşluğu yaratmıştır. Bölgeye yönelik uluslar arası çabaların, "Batı tarafından Batı için dizayn edilmiş büyük düzen" şeklinde seslendirilmesi, bu riski taşımaya yardım etmektedir. "Daha Geniş Ortadoğu" projesi dile getirildiğinde, bu güvensizlik görülmüştür. Ve hala bir bakıma şüphe ile bakılmaktadır. Bunun ardındaki sebepleri anlamamız gerekir.

- Bölgedeki hükümetler, eninde sonunda istikrarın bedelinin artık demokrasinin kısıtlanması olmadığı gerçeği ile karşılaşacaktır. Bölgedeki halkın ve hükümetlerin yapmaları gereken şey, bu yanlışlığı değiştirmek ve demokrasi ile istikrarı bağdaştırmak için kendi yollarını anlaşılarak bulmaları olacaktır.
- Türkiye'deki siyasi partilerin hepsi bilir ki, sadece seçmenlerin dini bağlılıklarına ya da ideolojik eğilimlerine bağlı siyaset olmaz. Siyaset iyi yönetim ve hizmet demektir. Aksini düşünenler sanık başında derslerini alırlar.
- 11 Eylül saldırıları, Afganistan ve son olarak Irak savaşı, dramatik biçimde bölgenin stratejik önemini artırmıştır. Avrasya'daki süreç, küresel güvenlik için

daha belirgin bir hale gelmiştir. Buna ek olarak, Avrasya'nın küresel refah için büyük potansiyel taşıdığına ve Türkiye'nin güvenlik ve ekonomik iyiliği için anahtar konumda olduğuna inancım tamdır.

Ancak, Afganistan'daki savaştan sona ortaya çıkan ani riskler konusunda uyarıda bulunmak isterim. Öncelikle bölge ülkelerinin, şimdi özellikle ABD'den olmak üzere uluslar arası toplumdan daha fazla fon beklentisi olmasıdır. Eğer bu maddi yardım isteği karşılanmazsa, bu beklenti, hayal kırıklığı ve yabancılaşmayla sonuçlanabilir. İkinci risk ise şudur: Uyuşturucu ve silah ticareti rotası, Afganistan'dan Orta Asya'ya kayabilir. Aslında bu riski işaret eden raporlardan haberdarız. En önemlisi de bölgede tekrar ortaya çıkan terörist olayların ciddi bir tehdit oluşturmasıdır.

KIBRIS

- De Gaulle, 1967'te Türkiye'yi ziyaret etti. O zaman, daha Kıbrıs meselesi bu şekilde değildi. Birtakım sıkıntılar vardı ama, ne güneydeki Türkler kuzeye, ne kuzeydeki Rumlar güneye gitmişti. Resmi ziyaretçimizdi, ben de Başbakanım.

Kendisine sordum: "General, bu Kıbrıs nasıl hallolur?" dedim. Bir kağıt kalem alıp Kıbrıs haritası çizdi, ortasına bir hat çekti. "Üstüne Türkler gelir, altına da Rumlar gelir, ayrı ayrı yaşarlar, başka çözüm yoktur." dedi. 1975'te tam onun dediği oldu. Aradan 28 sene geçti, biz hala Kıbrıs'ı nasıl çözeceğiz, diye uğraşıyoruz.

Şimdi ne oluyor? Kıbrıs'ta kan dökülmesini başlatan Rumlar, o gün kanı dökülen azınlık durumunda olan Türkler, hiç korumasız, terinden, yurdundan, evinden, bağından, bahçesinden olan Türkler, perişan olan, sefil olan, gidecek yer arayan korumasız Türkler ve suçlu Türkler; olur mu böyle şey? Suçlu onlar. Nasıl suçlu?

Eğer Bosna Hersek'te halk ayrılıyorsa, yani Sırp bir tarafta, Boşnaklar bir tarafta, Hırvatlar bir tarafta olsaydı, bu kan dökülmezdi. Eğer 1974'ten bu yana geçen aşağı yukarı 28 sene zarfında, Kıbrıs'ta bir damla kan dökülmemişse, bunun sebebi Birleşmiş Milletler değildir. Bunun sebebi Türk Silahlı Kuvvetleri ve ikincisi de Kıbrıs'ın Güney ve Kuzey olarak ayrılmış olmasıdır. Rumlar güneyde yaşasınlar, de facto durum bu, Türkler de kuzeyde yaşasın.

- Kıbrıs'ın ne işi var Avrupa'da? Avrupa toprağı mı, vazgeçilmez bir ekonomiye sahip, vazgeçilmez bir stratejik mevkiye mi sahip, vazgeçilmez bir siyasi güce mi sahip? Ne işi var Kıbrıs'ın Avrupa'da? Hata burada işte. Hiç kimse buna cevap vermez.

Peki, bunları içine alıyorsunuz; bunlara desenize ki, "Gidin, Kuzey Kıbrıs'taki Türk Cumhuriyeti'yle olan meselelerinizi çözün, ondan sonra gelin." Hayır,

"İster çöz, ister çözme, seni içime aldım." Gel de ondan sonra Kıbrıs Meselesini çöz... Nasıl çözeceksiniz Kıbrıs Meselesini?

"Efendim, ek protokol yaptınız, bu ek protokolü Meclisinizden geçirin, geçirmesenz ben de bu müzakerelere ara veririm." diye tehditlere falan da Türkiye zaman zaman tabi tutulmaz; çünkü bunlar yapıldığı takdirde, bu kadar büyük bir proje, Türk kamuoyunda destek kaybedecektir. Bu desteğe, Türkiye'nin ihtiyacı var, Avrupa'nın da ihtiyacı var.

Bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş. Bu Kıbrıs Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler'e kaydolmuş, bu Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran anlaşmalar var. Londra-Zürih Anlaşmaları Birleşmiş Milletler'e kayıtlıdır, bu anlaşmalar geçerlidir. Bu anlaşmalara göre, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın üye olmadığı bir yere Kıbrıs üye olamaz. Ne hakkın var, bu uluslar arası antlaşmaları çiğneyerek, Güney Kıbrıs'ı içine almaya?..

Edirne, ne kadar Türkiye Cumhuriyeti birliği içerisinde, Türkiye Cumhuriyeti'ni ilgilendiriyorsa, Hakkari de ne kadar ilgilendiriyorsa, Muğla ne kadar ilgilendiriyorsa, Artvin ne kadar ilgilendiriyorsa, Kıbrıs da, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni o kadar ilgilendirir.

Şimdi, gelelim Avrupa'ya... Avrupa diyor ki; "Eğer bir anlaşmaya varmazsanız, sizi işgalci ilan ederiz." Et be!.. Zaten etmediğin bir o kalmıştı. Et de, seni bir defa daha ne olduğunu görelim. Sen hiç adalet, hak, hukuk tanımaz mısın?

Diyorlar ki, "Efendim, burası Avrupa toprağı oluyor, siz de Avrupa toprağında oturuyorsunuz." Ne zamandan beri Avrupa toprağı oluyor? Orası, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin toprağı.Yani sen, hududu olmayan bir devleti alıyorsun, o zaman bu çizgiyi kabul edeceksin.

Avrupa Birliği'nin yaptığı, doğrudan doğruya bir tazyiktir. Eğer Kıbrıs meselesi halledilmezse, Türkiye'nin Avrupa Birliği meselesi de halledilmez.

- 1963 Aralık ayından 1964 Mart'ına kadar geçen kısa dönem zarfında Kıbrıs'ta bir etnik temizlik, yani bir ırk tasfiyesi cihetine gidilmiştir. Kıbrıs'ta yaşayan Rumlar, Kıbrıs'taki Türkleri kökünden söküp atmak, yaşadıkları topraklardan atmak ve bunu katliam ile neticelendirmek gibi plânlara sahiptirler ve bu başlamıştır.

Neticede Türklerin ve Rumların kurdukları Kıbrıs Devleti, Londra-Zürih Antlaşmaları ile kurulmuş olan devlet, Makarios tarafından yıkılmış ve o anlaşmalar geçersiz ilân edilmiştir. Bu, 964'ün başı...

Fakat üzülen söyleyeyim ki, BM o dönemde, 4 Mart 1964 tarihli bir karar almış ve Rum Kesimi'ni, bütün Ada'nın devleti saymışlardır. Bugünkü sıkıntılarımızın kökünden yatan önemli olaylardan biri de budur.

Ve nasıl oluyor da AB, Kıbrıs Rum Kesimi'ni içine almaya kalkıyor. Çünkü AB, BM'nin o kararına dayanarak, de facto durumu bir kenara bırakıp, -yani

Kıbrıs'ta 20 seneyi aşan bir süredir KKTC vardır- ve Kıbrıs'ta aşağı yukarı 1965'ten itibaren Kıbrıs ikiye bölünmüştür, bunu bir kenara bırakıp- ve bunu Kıbrıs'ta varsaydıkları devletin, Kıbrıs Devletine karşı isyan etmiş ve onun otoritesini tanımayan insanlar sayıp, bunu görmezlikten gelmeleridir.

EKONOMİ

- Aman bu ödemeler dengesi denen şeye dikkat edin. Ödemeler dengesi, bence bir ülkenin bağımsızlığı kadar önemlidir. Yani almayın, satmayın demiyorum. Yanlış anlaşılmasın, almayın satmayın dersem, pazar ekonomisini inkar ederim. Pazar ekonomisinin birinci sınıf taraftarıyım. Ama dikkat edin, yani çarşınızda pazarınızda Çin-i Maçın'den, Latin Amerika'ya kadar her mal bulunması iyi; iyi de, yarı para bitti deyip en hayati mallarınızın bulunmaması kötü. Onun içindir ki ne yapacaksınız? İrlanda misaline geliyorum. Sanayileşmeyi artıracaksınız beyler...
- Korkmayın sermayeden; yabancı sermayeden falan korkmayın. Siz de gidiyorsunuz başka yere, Türkiye'nin insanları da gidiyor. Bulgaristan'da, Romanya'da, başka yerlerde, Polonya'da sanayi kuran arkadaşlarımız var; bu ne kadar güzel bir şey.
- Şimdi burada diyorlar ki, bu Yatırım Danışma Konseyi, idari ve bürokratik engelleri kaldırın, yapamazsanız başka türlü. Bu idari ve bürokratik engelleri niye kaldıramıyorsunuz? Kaldıramıyorsunuz, çünkü henüz, benim siyasetçim de, benim medyam da, benim bürokrasim de devletçilikten kurtulmamış, bir; ikincisi henüz ben servet dostu değilim.
- Bir şeyi yapacaksanız, bir şeyi ondurun. Yani eliniz değince yeşersin.

Şimdi, Türkiye üniversiteleri mezun veriyor. 300 bin mezun bu sene. 20 bin mezunla başladım ben; 300 bin mezun...Bu çocukları okutmayalım mı? Okutalım. Okutuyorsak, bunlara iş bulalım. Çünkü aslında okumuş adamın işsizliği kadar, bir ülkenin içini bozan bir şey yoktur.

Gelin, bu ülkenin hem okumuş, hem okumamış insanını işsiz bırakmayalım, ama okumuş dam, dünyanın her tarafında da budur, okumuş adamın gayrimemnunluğu ve inkisara düşmüş olması, kötümserliğe düşmüş olması, tamiri çok güç bir olaydır.

Hadise şu: %5 kalkınma hızını sağlayan bizim gibi bir ülke, senede 500 ile 600 bin kişiye iş çıkarır. Hesap bu... Buradaki sıkıntı, 500 ile 600 bin kişiyi aşan iş talebidir. Bugün dünyanın en önemli meselesi rekabettir. Ve zaten AB'ne girelim girmeyelim, bizim için öncelik, dünyadaki rekabete dayanabilmemizdir, küreselleşme dediğimiz olayı göğüsleyebilmemizdir.

- Bugün hiçbir ülkenin, Gümrük Birliği Duvarları arkasında ilerlemeyen ekonomiyi sübvansane etmeye gücü yetmez. O zaman bugün alınacak ders ve AB'ne girelim derken bizim göz önünde tutmamız gereken en önemli mesele, sanayimizde,

tarımımızda, her şeyimizde, mutlaka küreselleşmeye dayanacak şekilde modernleşmeyi ve rekabet gücünü muhafaza etmemiz gerektiğidir.

- "Ödemeler dengesi" denen bir olay var. Türkiye, ödemeler dengesindeki açığını taşınabilir bir duruma getirmeye mecburdur. Bunu başaramadığımız takdirde, siyasi para almaktan, sıcak para almaktan kendimizi kurtaramayız.
- Ekonomi, aslında faydayı aramaktır. Bu, birinci şarttır. Kimin için fayda ise, işin siyasi kısmıdır. Yalnız eğer birinci kısmı ve ikinci kısmı arasında irtibat yoksa, o zaman da başarılı olmanız mümkün değildir. Yani faydayı ararken, eninde sonunda bu faydanın hedefinin insan olduğu unutulmayacaktır. Faydayı ararken, insanı mutlu yapmak, insanı yoksulluktan, çaresizlikten, sefaletten kurtarmak, insanı dünyaya geldiğine sevindirmek için fayda aranacaktır.

Faydayı aramanın bir tek yolu vardır. Elinizdeki kaynakları en iyi şekilde kullanmaktır...Önceliği verirken, üç soruya doğru cevap vermek lazım. Bunlardan bir tanesi:"Bu işi niçin yapıyorsunuz?" Why do you do it at all? İkincisi:"Niçin şimdi yapıyorsunuz?" Why do it now? Üçüncüsü:"Niçin böyle yapıyorsunuz?" Why do it this way?

Bu üç suale iyi cevap veriyorsanız, ekonomiyi öğrenmiş sayılırsınız. Daha doğrusu, zihniniz bu üç suale cevap aramayı öğrenmişse, ekonomiyi öğrenmiş sayılırsınız.

Faydayı nasıl hesaplayacaksınız? Yapacağınız her işte faydanın hesaplanmasında iki faktör vardır; bunlardan bir tanesi direkt faydadır. Yani "tangible" dediğimiz faydadır. Eğer şu işi yaparsam, bundan şu kadar hasılat çıkar, bunun şu kadarı kar olur. Ve ikincisi "intangible", yani endirekt faydadır, hesabı yapılamayan faydadır.

Aslında "tangible" faydalar, yani direkt faydalar, "intangible" faydaları, hesabı yapılamayan faydaları yaratmak içindir. Bu benim nazariyem!.. Yani eğer yaptığınız iş, birtakım intangible faydaları, hesaplanamayan, hesabı çözülemeyen, rakamlara dökülemeyen faydaları yaratmıyorsa, o işin "cost/benefit ratio" dediğimiz, yani maliyetiyle getirdiği faydanın oranı düşük olabilir.

İşte bu hesaplanamayan faydayı tahmin edebilme, o boyutu tahmin edebilme, bir tecrübe işidir.

- Aslında dünya kurulduğundan beri insanoğlu, bir kaşığın peşinden gider. Yani ansından doğduğu zaman çıplak doğar, istediği şey ekmektir, yani süttür evvela... Büyüdükçe ekmeğe kayar, giyinmek ister, daha sonra soğuktan kurtulmak için barınmak ister, iş ister ve insanoğlunun en önemli ihtiyaçları; barınmaktır, giyinmektir, doymaktır ve kendi kendisini korumaktır.

Hayatını idame ettirme olayında medeniyetlere bakılırsa, hangi medeniyet bunu daha iyi yapmışsa, onlar parlak medeniyetlerdir. Hangi toplum

yapamamışsa, onlar kısa zaman içerisinde gelip geçen, tarihte ismi bile anılmayan medeniyetlerdir.

Yani refah olmazsa, bir yerde barış da olmaz, Yani şunu demek istiyoruz; yani toplumlar açsa, yoksulsa, fukaralığın çok büyük tehdidi altındaysa, o toplumda refah olmaz. Öyleyse en önemli şeyden birisi, o toplumun refahını sağlamaktır. Evvela barışı sağlayacaksınız, mutluluk da ondan gelecektir.

1978'de Komünist Partisi'nin toplantısında yeni seçilmiş bulunan Çin lideri Deng, -ki bu, "CüceDeng" diye de anılır-kürsüye gelip şunu söylemiştir: "İdeoloji devri kapanmıştır, moderniyete gideceğiz, çağdaşlığa gideceğiz. Çağdaşlığa giderken pragmatizm esastır. Akli kullanacağız. İdeolojik kalıpları bir kenara bırakıyoruz. Akli kullanacağız ve çağdaşlığa gideceğiz." Ve bunu şöyle söylemektedir:

"Kedinin beyaz olması veya siyah olması önemli değildir. Kedinin önemli olan tarafı, fareyi yakalamasıdır. Eğer kedi fareyi yakalıyorsa, beyazmış, siyahmış, bakılmaksızın iyi kedidir o."

- 50 sene bu devletin hizmetinde bulunan birisi olarak, bu devletin en önemli meselesi bence ikidir. Bunlardan birisi, ödemeler dengesidir. Zaten İmparatorluğun çöküşünde de, "Düyün-u Umumiye" dediğimiz olay odur. Döviz kazanmayan bir ekonominiz varsa, Düyün-u Umumiye kaçınılmazdır. Düyün-u Umumiye'yi reddetmekle işin içinden çıkamazsınız. Döviz kazanacaksınız. Döviz kazanma...

Borç...Efendim borç, tabii ben desem ki, borç yiğidin kamçısıdır, "Demirel bunu daha evvel de söylemişti, o yüzden borca girdik." der çıkarlar. "Yani canım, biz size borca girin dediysek, ödeyemeyeceğiniz kadarına girin demedik ki..." desek, kimse dinlemez.

Kendi kaynaklarınız bu ülkeyi kalkındırmaya yetmez. Eğer 20 senede yapacağınız işi 100 senede yapacaksanız, buna tahammülünüz yok, çatlarsınız. Ve ödeyebileceğiniz kadar borç...

enflasyonu %5'in altına düşürün, büyümeyi %5'in üstünde ve civarında tutun, borçlanmayı GSMH'nin %60'ı civarında tutun, Avrupa sizi yanına alır. Bunları yapmadan Avrupa'ya girmek istiyorsanız, o, şuna benzer:

Burada büyük bir ziyafet veriliyor, resmi kabul var, kıyafet mecburiyeti var, herkes frakla smokinle gelecek diye. Kapıya birisi geliyor, burası demokrat bir ülke, ben kılık-kıyafet falan tanımam, ben böyle geleceğim işte, yani kot pantolonlu, açık yakalı bir şeyle, böyle geleceğim. Almazlar... Yani, mühim olan mesele, bizim kendi kendimize çeki düzen vermemizdir.

- Henüz Türkiye, demokrasi, insan hakları ve piyasa ekonomisi olayını anlamadı. Hâlâ biz, yarı devletçiyiz. Bugün devlet, en kötü yatırımcı, en kötü işletmecidir. Öyleyse bugün ülkenin her bir bireyinin becerisinden istifade edeceksiniz. Kişinin girişimciliğinden, yaratıcılığından istifade edeceksiniz. O teşvik ister.

- Şimdi bakın, teşvik verilen iller var, 36 il. Ben teşvik verilmesine karşı değilim; yalnız, 6 ile birden teşvik veremezsiniz. Gücünüz yetmez. Nitekim zaten 16'sına hiç gelen giden yok. Ben ilgililere vaktiyle tavsiye ettim; dedim ki, "Sekiz tane il seçin, bunlar hakikaten çok fakr-u zaruret içinde olan yerler olsun. Buraları bir ayağa kaldırın."
- Türkiye çok önemli bir kalkınma hamlesini bir yere getirmiştir. Adam başına 50 dolar gelir seviyesindeki 10-12 milyon nüfuslu Türkiye'den adam başına 7 bin dolar gelir seviyeli 70 milyonluk Türkiye'ye gelmişsiniz. "Efendim, 7 bin dolar az..." Ben de az olduğunu biliyorum, bu kadar yapabilmişiz. Bu coğrafyada –herkese birden söylüyorum- barınmanın kolay olduğunu mu zannediyorsunuz, kolay olduğunu kim zannediyor? Savunma masrafları olmayan bir ülkeyi verin de, ben size Türkiye'yi nereye çıkaracağımızı söyleyeyim.

EĞİTİM, BİLİM VE TEKNOLOJİ

- Milletler, bilim ve teknoloji ithal eden, bilim ve teknoloji üreten, bilim ve teknoloji dışında kalan ülkeler olarak üçe ayrılıyor. Biz, bilim ve teknoloji üreten bir ülke olmak istiyoruz. Hedef budur. Bilime dayanmayan teknolojiyi ileriye götürmek mümkün değildir. Teknoloji alan ülkeler, teknoloji kolonileridir; yani teknoloji üretilip, satan ülkelerin kolonisidir, müstemlekesidir; öyleyse, benim ülkem bu duruma düşmemeli.
- Bence, Galile'nin insanlığa yaptığı en büyük hizmetlerden birisi, "İncil, bize dinimizi öğretir, ama fizik öğretmez. Fizik öğrenmek istiyorsanız gözlem yapacaksınız, deney yapacaksınız, din kitaplarından ahiretle, ahirette ne olacağını öğrenirsiniz, erdemli yaşamın yollarını öğrenirsiniz. Ama dünyayı ve fiziği öğrenemezsiniz." şeklindeki sözleridir. Galile, fevkalade dindar bir adamdır. İki kızı da manastırdadır. O diyor ki, "Din kitaplarında, fiziği aramayın."
- Araştırma, deney, gözetleme gibi unsurlar bir araya gelmiş, insanlık aklın kurallarıyla düşünerek, taşınarak, akli kullanarak, aydınlık yolunu bulmuştur. Aydınlanma dönemi bunun neticesidir ve dinle devletin ayrılması olayları da budur. Bilim hürriyet ister, bilim hür düşünce için mutlaka cesaret ister ve mutlaka desteklenmek ister. Bunları yapabilmek için ortam ister.

Onun indir ki, Avrupa uzunca bir süre büyük kavgaların içinde olmuştur. Mücadele, aslında din ile devlet mücadelesinden ibaret değildir, bir zihniyet meselesidir. Bir toplum, kendi kendisini hangi istikamete götürecektir? Mistisizme mi dalacaktır, hurafelere mi dalacaktır, yoksa aklın gereğini mi yapacaktır

- Türkiye, sadece teknoloji ithal eden bir ülke olma devam etmekten de kurtulmaya mecburdur. Teknoloji ithal etmeye devam edeceksek, teknoloji kolonisi oluruz. Öyleyse araştırma geliştirmeye çok büyük önem vermeliyiz.
- Türkiye’de sanayiyle üniversiteler arasındaki işbirliği mevcut haliyle iyi değil, yeterli de değil. Türkiye bunları geliştirecek. Yepyeni teknokentler kuruluyor. Gelişmiş ülkeler ne yapmışsa, biz onları yapacağız. Yani Türk sanayinin, teknolojideki değişimi mutlaka çok yakından takip etmesi ve hayata geçirmesi lazım. Bugün bir yerden teknolojik patent alıp, şu veya bu biçimde dünyanın parasını vererek yaptığımız üretim yerine, kendi patentlerimizi meydana getirmemiz gerekiyor. Bu milliyetçi bir duygu değildir; bu, doğrudan doğruya hesap işidir.
- Bugünkü dünya şartlarında, bugünkü rekabet ortamında, bugünkü küreselleşme ortamında, bugünkü teknolojik ortamda, Türkiye eğer önümüzdeki on seneyi, bunun altını çize çize söylüyorum- bu uygarlık seviyesine yetişmede zayıf ederse, aynen buharı, aynen elektriği kaçırdığımız gibi, bu treni kaçıırız.
- Önümüzdeki yüzyılda eğitim sistemimizin temel amacı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının dünyanın neresinde olursa olsun, becerileriyle ve donanımlarıyla, çağdaşlarıyla rekabet edebilecek güce kavuşturulmaları olmalıdır.
- Ben, dünyada hiçbir şeyin yüksek öğretimin küreselleştirilmesi kadar barışa ve istikrara katkıda bulunacağına inanmıyorum

Günümüzde, teknolojinin yönettiği küresel bilgi ekonomisinde, üniversiteler, sadece kendi ülkeleri içindeki diğer üniversitelerle değil, aynı zamanda dünyanın diğer bölgelerindeki kurumlarla da rekabet etmek durumundadırlar. Daha da önemlisi, rekabet ettikleri bu kurumlar, kar amaçlı ve dağıtımda ileri teknoloji kullanıyorlar.

Rekabetin çok yüksek olduğu uluslar arası arenada, bir üniversitenin başarısı, eğitip mezun ettikleri elemanlarının, uluslararası pazarda işe yerleştirilmesi ile doğru orantılıdır. Doğal olarak bu olay üniversitelerin hem yabancı eğitim kurumları, hem de eğitimin dışında yatırım kurumları ile ortaklık dahil, yeni ve yaratıcı yaklaşımlar geliştirmelerini gerektirmektedir.

- Başarının yerine konulabilecek başka bir şey yoktur. Zaafı, güçsüzlüğü savunamazsınız. Başarı, insanlara dimdiklik verir. Ama başarıya ulaşmak için, başarıya tâlip olmak lâzım. Başarıya tâlip olmayanın başarılı olduğu görülmemiştir. Olsa bile, tamamen tesadüftür.
- Milletimizi sevmeyeceksiniz, Atatürk’ü sevmeyeceksiniz, Cumhuriyeti sevmeyeceksiniz; o zaman bu ülkede yediğiniz yemek, içtiğiniz su, kokladığınız hava haram olur.

Ne istiyoruz? Nasıl gençler istiyoruz? Evet bugün sadece diploma alan genç istemiyoruz. Diploma, sadece bir işarettir; beceri istiyoruz, bilgi istiyoruz. Bilgisayar bilgisi, internet bilgisi istiyoruz, lisan bilgisi istiyoruz. Dünyanın neresine giderse gitsin, iş yapabileceği hünerler istiyoruz. Ve bütün bunların içerisinde demokrasiye, ülkenin bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilkelerine ve Cumhuriyete sadâkat istiyoruz herkesten. Çok şey mi istiyoruz? Hayır, ancak bu sayede ayakta durabiliriz

NÜFUS

Bugün dünyanın en büyük tehlikesi, nüfus artışıdır. Nüfus artışı, yerküreyi bitirecektir. Hem de içinden çıkılmaz kargaşanın içine girecektir dünya. Asrın başında 1,5 milyar olan dünya nüfusu, bugün, 4 kat artarak 6 milyara gelmiştir. Gelir de yedi kat artmıştır. Yalnız, bu 7 defa artan gelirin bölüşümüne baktığınız takdirde, bunun %82'si dünya nüfusunun 20'si tarafından üretilmekte ve alınmaktadır. Demek ki, geri kalan %18'i, dünya nüfusunun %80'i tarafından alınmaktadır. Yani bir tarafta dünya nüfusunun %80'inin aldığı %18, bir tarafta dünya nüfusunun 20'sinin aldığı %82.

Bu tablo barış tablosu değil. Daha bugünden, göçten şikayet ediliyor.

Avrupa göçü sevmez; Avrupa göç verir, göçü almaz. Bakarsanız Amerika'ya, Avustralya'ya, Yeni Zelanda'ya, Hindistan'a, başka yerlere, dünyanın her tarafından Avrupalı girmiştir; ama kendisinde 12 milyon kadar yabancı var, işte o kadar, 300 milyonun içerisinde; ama bu göç dalgası önümüzdeki zamanlarda geliyor.

Ve başka bir olay. 1,5 milyon çocuk her sene ilkokula kayda geliyor. Bu nedir biliyor musunuz? İngiltere'nin, Almanya'nın, Fransa'nın, üç ülkenin çocuklarının yekunudur. Ve 12 milyon Türkiye'den ben, bugün 70 milyonluk Türkiye'ye gelmişim, 80 sene içerisinde. Bu kadar hızlı büyümenin verdiği birtakım sıkıntılar var. Toprak parçalanmış. Baba, babadan sonra gelen oğul, oğuldan sonra gelen oğullar, toprağı verimli kullanma imkanını ortadan kaldırmış. Ve pek çok sıkıntının içerisinde daha birçok neler var.

Yoksulluk, fukaralık öyledir, mürekkep gibidir. Bu mürekkebi eğer bir süngerle alırsanız orası temizlenir. Yoksulluk da bu mürekkeptir. Onun süngeri de kalkınmadır.

Eğer Türkiye, 70 milyon nüfuslu bir Türkiye değil de 30 milyon nüfuslu bir Türkiye olsaydı, bu dertlerimizin çoğu olmazdı. Bizim fukaralığımızda, yoksulluğumuzda eğer büyük şehirlerimize göç varsa, bu büyük şehirlerimizde göçe ilaveten okullar, 60, 70 çocuklu sınıflarsa ve hastaneler önünde kuyruklar teşekkül ediyorsa, ne kadar çok yapsak, ne kadar yapsak, uğraşsak bütün bunlar varsa, hepsinin kökünde %100 çoğalma vardır.

Değerli arkadaşlarım; bir ülkenin %100 çoğalması halinde, o ülke ister İngiltere olsun, ister Fransa olsun, hangi ülke olursa olsun, onun dertlerine

çare bulma imkanı hiçbir ekonomide mümkün değildir. Eğer bu %1 olsa 500 bin kişi beden iş isteyecektir. Ben 500 bin kişiye iş bulacak imkanları sağlarım. Ama 1,5 milyon isterse, 500 bin kişiyi zorlayarak 600 bin kişiye iş bulurum, gerisi işsiz kalır. Ondan sonra da her türlü kötülük işsizlikten çıkar. Her türlü kötülük yoksulluktan çıkar. Öyleyse esas mesele, nüfustadır. Böyle bir mücadelenin içindeyiz şimdi.

Her yıl 1,5 milyon çocuk doğar da, bu 1,5 milyon çocuk benden okul isterse, hadi okulu vereyim, iş isterse, onu nasıl vereceğim?

Gelin biraz kendimize çeki-düzen verelim. Toplum olarak çeki-düzen verelim. %1 çoğaltalım. % 1 çok; 500 bin-60 bin kişi çoğaltalım. Ona bu ekonomi cevap verebilir. 78 sene, %5 ortalama kalkınma hızını sağlamış bir ekonomi bu...Neyle rağmen? 57 tane hükûmete rağmen.

Türkiye nüfusu %1 civarında, 1'in biraz altında artmaya devam ederse, bu iş meselesini hallederiz. Bugün İstanbul'umuzda 60 kişilik sınıflarda çocuklar okuyorsa, hastanelere gidildiği zaman, bilhassa sigorta hastaneleri, emeklilerin vesairenin gittiği hastaneler, kuyruktan geçilmiyorsa, bugün halk ekmeği satılan yerlerde sabahın saat beşinde insanlar kuyruğa giriyorsa, bunların hepsinin sebebi nüfustur.

Başka memleketler artıyor mu? Artmıyor. 6 milyonluk Danimarka, 6 milyonda duruyor 50 senedir. Bugün Almanya, 82 milyon nüfuslu Almanya 70 milyona iniyor. Ve neden Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişini bu zamana kadar oyaladılar? Çünkü kapıları açtığın zaman, adam diyor ki, "Tüfekle yapamadığını, şimdi bununla yapacak. Şu kadar insan serbest dolaşıma girerse, bizim buraları istila eder bu Türkler." diyor.

Ve tarım nüfusu... Eğer sizin Tarımda çalışan %30-35 nüfusunuz varsa, Avrupa'nın vasatı %10 tarım, tarım sübvansiyonları olarak bütün Avrupa kadar para alacaksınız; bütün Avrupa kadar ama... Yani 25 ülke kadar para alacaksınız. Bundan dolayı sizden korkuyor adam.

Refah istiyorsak, nüfusu muayyen bir yerde tutacağız ve tuttuğumuz yerde, o nüfus, daha iyi okumuş, daha iyi iş bulabilen bir nüfus olacak. Her yıl 1,5 milyon artan nüfusa, bizim çapımızda olan hiçbir devlet, ne iş imkanı bulabilir, ne okul bulabilir, mümkün değildir. Sınır geçilmiştir, ama şimdi herkes bunu anlamıştır.

TARIM VE SU

- Bugün AB dediğimiz ülkelerde dönüm başına 550 kilo buğday alıyor. Avrupa, ABD'den sonra 15 üyeli Avrupa en çok hububat üreten ülke. Hani bu sanayi memleketiydi? Ve ahalsinin ancak %8'i tarımda. Hatta bu Fransa'da %5, Almanya'da %5. Benim ülkemde %35. Ama ben dışarıdan tarım ürünü almak mecburiyetinde kalıyorum.

- Avrupa gene ABD'den sonra en çok et üreten memleket. En çok tereyağı üreten memleket. En çok süt üreten memleket. Rusya'dan da, Çin'den de, Brezilya'dan da fazla. Bu nasıl olmuş? 45 sene, AB'nin kurulduğundan bugüne kadar geçen 45 sene zarfında Avrupa bütün gücünü, bu tarıma vermiş. Orada köylü yok aslında. Köy yok çünkü. O köy meselesini 200 sene evvel halletmiş. Ve tarıma vermiş bütün gücünü.
- ABD'de nüfusun %3'ü tarımla uğraşiyor. 295 milyon ABD vatandaşını besliyor, eğer gümrüklerini açarsa dünyanın yarısını da besler.
- Keşke benim dilim "çiftçi" demeye varsa... Benimki "çiftçi" değil, benimki "köylü". Yani "çiftçi" dediğin, ekonominin bir parçasıdır, benimki ekonominin parçası değil. Benimki sosyal bir sorun... Okul götüreceksin, elektrik götüreceksin, telefon götüreceksin, televizyon götüreceksin. Tamam bunları götürelim. Ama, bunları satın alabilecek güce sahip olması lâzım.

Öyleyse yapacağımız iş, bizim, çiftçiliğimizi de, sanayimizi de, herkes gibi, rasyonel seviyeye getirmek, yani randımanlı seviyeye getirmek. Bir adam, aynı masrafla 500 kilo buğday mı üretiyor, 550 kilo üreteceğim. Bunun şartlarını devletin, bunun şartlarını müteşebbislerin, bunun şartlarını çiftçinin yaratması lazım.

Yani ben çiftçimi köylülükten kurtarıp, ekonomik işletme haline getirinceye kadar, altyapımı düzeltmem lazım. Bu toprak dağılımıyla, 3 dönüm şurada, 5 dönüm burada, 8 dönüm orada ile bir yere varamayız ve topraktaki %35 nüfusla da bir yere varamayız.

- Türkiye'deki arazi büyüklüğü 60 dönüm. Avrupa'daki arazi büyüklüğü 160 dönüm, Amerika'daki arazi büyüklüğü 10 bin dönüm. Amerika, nüfusunun %3'ü ile bütün dünyayı besleyecek kadar gıda maddesi üretiyor. Bu işi müthiş güzel yapıyor. O, artık çiftçi değil. O açık baca, açık çatı, sanayi... Tarımı, sanayi haline getirinceye kadar; bizim bunu yapmamız gerekiyor.
- Gelecekteki savaşın su üzerine olacağı" sözünün, bana göre modası geçti. Daha önce de dikkat çektiğim gibi, su sorunları sadece teknik değil, siyasi ve ulusal yönlere de sahiptir. Bu nedenle, suyu kullanan ülkeler arasında karşılıklı güven ve itimat tesis edilmeden çözülemez.
- Bilgi ve veri, havza temelinde paylaşılmalı. İlgili ülkeler gerçek bir işbirliğine girmek için siyasi niyete sahip olmalılar. Böyle bir işbirliği, sınıraşan su havzalarının, tüm tarafların çıkarına kullanımında ortak bir anlayışa ulaşmaya yönlendirebilir.
- Siyaset dediğimiz olay, aslına insanın sorunlarına çare bulma sanatıdır.
- Kaynaklar lazım, kaynak genellikle büyük kaynak lazım ve bu kaynakları kullanırken, hem beşeri kaynaklarınızı, hem mali kaynaklarınızı israf etmemeniz gerekecek. İsrاف etmemek kafi değil, çok iyi kullanmanız gerekecek. Maksimumu elde etmek için kullanacaksınız. Optimum ve maksimum gibi iki

kavramı bu kaynakları planlayanlar ve geliştirenler mutlaka akıllarının en iyi yerinde tutacak.

- Aslında dünle bugünün farkı şudur: Dün yaptığınız şeylerde çok fazla menfaat aramanıza gerek olmazdı, dün yaptığınız şeylerde şaşaa, debdebe arardınız. Bugün yaptığınız her şeyde, "Ne getirir, ne götürür?"ü arayacaksınız. Su kaynaklarının geliştirilmesi, bunların en iyi misallerinden bir tanesidir.
- Cumhuriyet'in, daha sonraki 50'li yıllarda yaptığı en önemli işlerden biri, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Osmaniye arasındaki ovalarda mevcut olan Gavur Gölü, Emen Gölü, Mizmilli Gölü diye üç tane göldür. Bunları da kuruttu, pamuk tarlası haline getirdi. Daha sonra eleştirildi, bunları yapanlar eleştirildi, çünkü ıslak alanlar azaltıldı, bu defa yabancı hayata mani olundu gibi...

Bunda haklılık olabilir.

BÖLÜCÜLÜK

- İnsan haklarının her türlüşünü tanıyın insanınıza. Yalnız, insan hakları tanıyoruz diye, Türkiye'yi birlik ve beraberlikten uzaklaştırmamalıyız. Bugün birbirinin hangi etnik gruptan geldiğini sormaya ihtiyacı olmadan, yan yana oturan bu insanların hepsi, yarın, sen şu gruptansın, en bu gruptanım, o şu gruptan diye, birbirimizden kopacaksak, o birbirimizden bizi koparacak olan şey, dünyanın en büyük mükafatı da olsa yanlıştır.
- Türkiye'de akli başında çok insan vardır. Bizim söylediğimiz şey, ırka dayanan milliyetçilikle, mezhep ve inanca dayanan bölücülük bizi mahveder.
- İnsan hakları, bir arada ahenk içinde yaşayan insanları bölüp parçalamak, aralarına fitne sokmak değildir. Kimsenin kimseden şikayeti yok; herkes eşit haklara, eşit fırsatlara sahip, eşit imkanlara sahip, ahenk içerisinde yürüyüp gidiyor. Bunun içerisine bir "azınlıklar" diye, bugün vatandaş olan kişiyi, yarın azınlık durumuna düşürmenin bir manası yok veya işte burada tek millet, tek devlet, tek bayrak, tek dil...Tekrarlıyorum: Tek millet, tek devlet, tek vatan, tek dil, bu... Bu ülkede yaşayan herkesin menfaatinedir. Hatta kendisini etnik bakımdan veya inanç bakımından büyük kütleden farklı sayanların menfaatinedir evvela ve "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halka Türk denir." Sözünden kim, niçin gocunuyor, burada kimi hedef alıyor? Dinin nedir, mezhebin nedir, etnik menşein nedir, diye soran var mı? "Bu Cumhuriyet'i kuran halka Türk denir." Diyor ve netice itibariyle "Türkiye Cumhuriyeti'ne, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasıyla vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türk." Denildiği zaman, bunun dışında ne arıyoruz, acaba huzur batıyor mu?
- Yasalarla özgürlük arasındaki karşılıklı etkilenmeyi daima aklımızda tutmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü özgürlüğü yasalar yarattığından, özgürlüğün bir değeri olabilmesi için de, yasalara ihtiyaç vardır.

- İnsan haklarının çekirdeğini bireyin teşkil etmesi gerekir. Bireyin yerine grupların ya da toplulukların konulması, insan haklarına e insana zarar verebilir. Böyle bir durum, insanlar arasındaki asgari ortak paydanın kaybolması ve belli topraklarda ya da tüm dünyada yeni çatışmalar yaratması riskini doğurur. Grup ya da topluluk hakları, ancak bireysel insan haklarına doğrudan bağlıysa, bir anlam ifade edebilir. Kürt meselesi, bir azınlık meselesi değildir. "Kürt meselesi" diye Türkiye'nin bir meselesi yoktur. "Kürtler" diye Türkiye içerisinde insanlar vardır. Ama bunlar, bu ülkenin 1000 senelik vatandaşlarıdır. Ve eşit haklara, eşit fırsatlara sahip insanlardır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin bazı meseleleri, bugünden çıkan meseleler değildir. Yani bugün meydana gelen meseleler değildir. Bu, coğrafi meselelerdir. Ve, ne gibi bir tarihi mirasa sahipseniz, bu meselelerin bir kısmından kaçmanız mümkün değildir. Onun içindir ki, bunların bir kısmının da kolay bir zamanda bir cevabı olmayacaktır. Öyleyse, Türkiye Cumhuriyeti, birtakım sorunlarıyla bir arada yaşamaya mecburdur.
- Gülün bile dikenini var. Ve tarihten devraldığımız miras da, çok büyük bir mirastır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bünyesinden 35 tane devlet çıkmıştır. Ve çıkmayan devletler de vardır bu bünyeden...Türkiye, bunların sanclarını bugün değil, bin senedir yaşıyor, yaşayacaktır. Türkiye Cumhuriyeti, bütün bunların karşısında eğer birliğini, beraberliğini muhafaza edebilirse; gücünü, kudretini muhafaza edebilirse ve diyalogu düzgün tutarsa, bunların hepsinin içinden çıkmak mümkündür.
- ABD'nin 1918'lerdeki Başkanı Wilson, "Her millet kendi mukadderatını tayin eder." demişti. Ancak Sevr Muahedesi yürürlükten kalktığı için bu gerçekleşmedi. Eğer Sevr yürürlükte olsaydı, bölgede plebiste gidilecek ve mukadderat tayin edilecekti. Yani Kürtler, bu yolla bir yuva kuracaklar, sorunlarını hale yola koyacaklardı. Ancak, Lozan buna engel oldu...

İşte bugün, tekrar o günün meselesini gündeme getirmeye çalışıyorlar. Lozan'ı yok farzetmek, Sevr'i canlandırmak istiyorlar.

- Bakınız, devlette 50 sene buldum. Bu devletin en mühim meselesi, milli birliğidir. Hiç kimse bunu küçümsemesin. Bu milli birliğin üzerindeki hassasiyet, Türk milliyetçiliğinin özünü teşkil ediyor.

Türk milliyetçiliği, kafatası esasına dayalı değildir. Bu ülkenin bütünlüğünü korumaya, bu ülkenin bütün insanlarını kucaklamaya, bu ülkenin bütün insanlarına, doğu-batı, güney-kuzey ayrımı yapmaksızın eşit fırsatlar tanımaya, eşit haklar tanımaya, bu ülkenin her yanını imar ve inşa etmeye, medeniyetin bütün nimetlerini bu ülkenin bütün insanlarına götürmeye yöneliktir Türk milliyetçiliği.

- Türk tarihinde Girit bir hüsrandır. Girit kabusu vardır benim halkımın zihninde. Çünkü, oraya götürdüğümüz insanları, sonra alıp, getirmek mecburiyetinde

kalmıştır. Ve Osmanlı orduları, Girit'teki isyanları iki yılda bastırılmış. Bütün bunlara rağmen, Düvel-i Muazzama ve Düyun-u Umumiye, ikisi beraber, Osmanlı toprağını Yunanistan'a vermişlerdir.

- Ama bakın, bir ülkede, eğer o ülkenin halkı birbirine düşüyorsa, o meseleyi halletmek çok zor oluyor. Eğer bir ülkenin halkı, yabancı ülkelerdeki insanlara karşı bir husumet içine giriyorsa, o kolay. Çünkü orada müşterek, hepsi beraber... Fakat birbirine karşı husumete giriyorsa, orada parçalılık olur.

Bugünkü, siyaseten parçalılıktır. Bu siyaseten parçalılık, bir yerde tamir edilir, tamire uğrar. Ama öfke, kin, nefret, insanların birbirine düşmanlığı ve birbirini tanımayan insanların birbirini suçlu ilan etmesi, yargısız infazlar, şunlar, bunlar, siyaset onların içinden çıkmalıydı. Ve o, bizim üstümüzde kaldı.

Terörün gerekçesi olmaz. Yani "Şu sebepten dolayı bu insanlar teröre başvurdular." denemez. Nedir terör? Merhamet, ahlâk, vicdan ölçüleri dikkate alınmaksızın, kana susamışlıktır, mâsum insanların kanını akıtmaktır. Böyle bir hâdisede, "Evet, bu terör olayı yapılıyor ama, yani bu adamlar bu teröre başvurmuşlar ama, bunların da haklı sebepleri var. O sebepleri kaldırın, o zaman terörde kalsın." Üzüntüyle söyleyeyim ki, bizim Avrupa'dan karşılaştığımız olay buydu.

Bu terörün içinden çıkmak kolay bir şey değildir. Çok zor bir iştir. İki tane önemli hâdise var bunda. Bunlardan bir tanesi, terörün içinden çıkabildiysek, Silahlı Kuvvetler'in kahraman gücü; onun dışında da güvenlik kuvvetlerinin kahramanlığıdır, mülkî idarenin gayretleridir... ama, çok önemli olan, sadâkatidir! Eğer mahallî halk devlete sâdik kalmasa, işin içinden çıkmak fevkalâde güç olurdu. O mahallî halk, Cumhuriyet'i kuran halktır! Kurtuluş Savaşı'nı yapan halktır! Ve Cumhuriyet'in her şeyine sahip çıkmış bir halktır.

- İnsan haklarının her türlüşünü tanıyın insanınıza. Yalnız, insan hakları tanıyoruz diye, Türkiye'yi birlik ve beraberlikten uzaklaştırmamalıyız. Bugün birbirinin hangi etnik gruptan geldiğini sormaya ihtiyacı olmadan, yan yana oturan bu insanların hepsi, yarın, sen şu gruptansın, ben bu gruptanım, o şu gruptan diye, birbirimizden kopacaksak, o birbirimizden bizi koparacak olan şey, dünyanın en büyük mükafatı da olsa yanlıştır.

ÖZDEĞERLENDİRME

Ben, 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nden bir yıl sonra doğmuş olmam nedeniyle, Cumhuriyet'in birinci nesliyim.

Isparta'nın İslamköy'ünde doğan bir çiftçi çocuğunun genel müdür, başbakan, cumhurbaşkanı olabileceğini göstererek, Cumhuriyet'in bu ülkede yaşayan herkesi "birinci sınıf vatandaş" gördüğünü ve fırsat eşitliği sağladığını ispatlamış biri olarak, Cumhuriyet'in erdemini temsil etmekteyim.

Doğup büyüdüğüm çevrenin, ailemin, öğretmenlerimin, o günün şartlarının hepsinin hem kişiliğim, hem siyasi görüşlerim, hem ülke meselelerine bakışım, hem de verdiğim mücadele üzerinde etkileri vardır. Özetle, şunları söyletebilirim:

- Keyfiliğe ve haksızlığa karşı çıkarak, hak, adalet ve hürriyet arama,
- Her şart altında sessiz milyonların savunuculuğunu yapma,
- Ülkede "kişi"yi, demokratik hakların tümüne sahip vatandaş haline getirme,
- "Devleti, milletin devleti" yapma mücadelesini meşru zeminlerde sürdürme,
- "Hürriyet, güvenlik ve refah" üçlüsünü, beraberce, yeniden millet hayatına hâkim kılma.

Bizim medeniyetçilik mücadelemizde, suyun peşine düşmemizde ve "suyu bulan adam" olmamızda bizzat yaşadığım ve şahit olduğum bu ıstıraplar yatar.

- Şehirde ne varsa, köyde o olacaktır.
- Medeniyetin bütün nimetlerini, ülkemin her köşesine götüreceğiz.
- Ücra köşe, garip kişi bırakmayacağız.
- Köy ve köylü davası, bir beşeriyet davasıdır.
- Fukaralık, işsizlik, cahillik ve çaresizliği yeneceğiz.

Bizim mücadelemizde; aydınlığın karanlıkla, yeşilin bozkırla, varlığın yoklukla, refahın sefaletle, ilim ve irfanın cehaletle, imar ve ümranın harabiyetle kavgası vardır. Bu kavga gücünü, bu sloganlar da ilhamını, unutulmuş milyonların sessiz ıstırabından ve isyanından alır.

Bu ülkede yollar herkese açıktır. Bu ülkenin köylüsü, kentlisi, doğulusu, batılısı, güneylisi, kuzeylisi, "Burası benim vatanımdır, bu millet benim milletimdir, devlet benim devletimdir." diyen herkes, bu büyük devletin hizmetinde, bu büyük milletin hizmetinde olmak istiyorsa, ben onlara emsâlim, misâlim. Hiçbir şey yapmasam, bu hizmetim kâfi değil mi?

Geçen 40 sene zarfında, yani şimdi andığımız 40 sene sonunda, geldiğimiz yerde, Türkiye yine bir büyük sıkıntılar içinde... Çünkü hâlâ 1981'de siyasi partilerin kapatılmış olmasının etkileri silinememiştir.

Bölünmüşlük...1960'lı yıllarda da bölünmüşlük vardı, 2004 senesinde bölünmüşlüğün tesirleri hâlâ sürmektedir. Ve bölünmüşlük, sürpriz iktidarlar çıkarır meydana. Ve öyle olmuştur.

Onun için şimdi de, Türkiye'de herkes birbirine bakmaktadır. %35 oyla %66'da temsil, aslında temsilde adaletsizliği ifade eder.

Soruyorum size; hesaplaşma değil bu...Ben size, geçmişi, hep beraber yaşadığımız geçmişi, bir açıdan anlatıyorum. Ve diyorum ki, %7 kalkınma hızını, %5 enflasyon, hadi bir daha sağlayın... Sağlayan bir iktidar, 6 sene müddetle sağlayan ve Türkiye'yi katlayan, Türkiye'nin her tarafını şantiye haline getiren, kimsenin hukuksuzluktan şikayeti olmadığı, sıkıyönetim vesaire,

şu, bu idarelerin bulunmadığı, normal idareyle idare edilen bir Türkiye’de, Türkiye nasıl uçurumun kenarına gelmiştir? Nasıl gelmiştir? Ve hükûmet krizi yok, parlamentoda sıkışık bir şey yok. Her karar alınıyor, kanun çıkıyor ve siyasi iktidar halkın yanında... Halkın çikardığı bir siyasi iktidar...

Şunu söyleyeyim, sevgili arkadaşlarım, başlayıp, başarıya ulaştırmadığımız hiçbir işimiz yok. Biraz rötarlıdır, inişli-çıkışlıdır. Buradaki önemli hâdise, sabırdır, bir; inançtır, iki; karalılıktır, üç; dördüncüsü de, birbirinize bağlılıktır. Bunları ben yapmadım, bunu hep beraber yaptık, bu sizin...

Evet, biz neyi yapmaya kalktıysak, bir karşı çıkan oldu. Para yok! Para bulacaksınız. Proje yok! Proje bulacaksınız. Mühendis yok! Mühendis bulacaksınız. Bir de karşı çıkanları iknâ edemeyeceksiniz, aşacaksınız! İknâ mümkün değil... Ebu Cehil. Ebu Cehil’in ne olduğunu bilen var değil mi içinizde? Var... Bilen, bilmeyene öğretir.

Öyle bir yere geldik ki; hizmetlerimiz Türkiye’nin her tarafında vardır. Bizden başka hiç kimse; “Geçtiğimiz yolda, içtiğiniz suda, tedavi gördüğünüz hastanede, içinden çalıştığınız fabrikada, içinde okuduğunuz okulda, yaktığınız elektrikte, seyrettiğiniz televizyonda, dinlediğiniz cep telefonunda, -1992 hükûmetinin işidir- bindiğiniz jet uçağında, geçtiğiniz bu yolda damgamız vardır.” diyemez. Diyebilir mi?.. Bizden başka hiç kimse; yahut da tek kimse... Yani, onu diyecek adam lâzım.

Biz, bu ülkenin trilyonlarını, katrilyonlarını sarf ettik. Bizden, benden, benimle beraber hükûmet yapmış olan arkadaşlarımdan, onlarla beraber çalışmış müsteşarlar ve umum müdürler, yani kadrolar, idarî kadrolar, mülkî idareler, bizimle beraber çalışmış mülkî idareler ve bizimle beraber siyaset yapmış, yani, bu hareketimizde siyaset yapmış, benim arkadaşlarımdan, bize destek olmuş, hatta bize oy vermiş milyonlardan kimse bir kör kuruşun, bir damla kanın ve bir damla gözyaşının hesabını sormadı.

Sadece, ihlâs ile bu ülkeye hizmet ettik, ihlâs ile... yani, bu aziz demokrat büyük Türkiye’nin aziz halkına, ihlâs ile hizmet ettik... Bir ömrün muhasebesi budur... Yalnız bu, ifade edeyim, benim marifetim değildir; hep beraber başladığımız bu büyük hareket, hepimizin verdiği yılların, hepimizin emeğinin eseridir.